

צפנת

צפונות ועיונים על עניני הפרשה והמועדים
יו”ל ע”י בני החבורה דקהילת אשי ישראל

סוכות
תשפ”ז
גליון ר”ל

גליון חג מורחב

הידור עד שליש

רבינו הגאון רבי אליהו ליברמן שליט”א

יש להסתפק, במי שיש לו שתי אתרוגים לפניו ואחד יותר יפה האם מחוייב משום זה אלי ואנוהו להוסיף דמים לקנות היותר יפה או לא

ויש בזה סוגיא מפורשת ב”ק ט: הידור מצוה עד שליש וכו’ ונחלקו רש”י ותוס’ בפירוש.

רש”י מפרש כפשוטו דמייירי בכל המצות כגון לולב ושופר דשתי וספורות או ס”ת לפניו ואחד יפה יותר צריך להוסיף עד שליש מדמי הראשון כדי לקנות היפה יותר.

התוספות לא ניחא ליה בפי’ זה דא”כ אין לדבר סוף דאחרי שקנה הוסיף שליש ימצא יותר יפה ויצטרך עוד פעם להוסיף שליש וכן הלאה ויכלה כל ממונו (כך כתב בבית יוסף בשם הסמ”ג בשם רבינו יהודה דמשום טעם זה לא פירשו כפרש”י אלא בפירוש הוא דמייירי באתרוג מצומצם כשיעור אגוז. וכבר קנה ואח”כ מזדמן לו אתרוג יותר גדול שיכול להחליפו אלא שיצטרך להוסיף דמים, ובהו הוא שאמרו שיוסיף עד שליש בדמיו להחליפו (ואם אין לו אפשרות להחליפו אלא שיקנה עוד בזה לכו”ע א”צ כמש”כ הפוסקים) ולא שייך בזה הקושיא הנ”ל ששרי אין לדבר סוף דיש לדבר סוף דאחרי שהוסיף דמים וקנה יותר גדול מכאגוז כבר א”צ להוסיף גם אם ימצא יותר גדול ויפה.

וכתב הבית יוסף דלפי’ התו’ דמייירי, להוסיף כדי לקנות אתרוג יותר משיעור מצומצם (והיינו בשיעור ביצה בדעת רבי יהודה דקי”ל כוותיה ומה שנקטו שיעור אתרוג באגוז כדעת ר”מ לאו דוקא). אפילו אם כבר קנה צריך להחליפו ביותר גדול, אבל לפרש”י דוקא בשניהם לפניו אבל אם כבר קנה א”צ להחליפו ולא זכינו להבין דא”כ אמאי דחו התו’ פרש”י דלפירוש אין לדבר סוף דהרי יש לדבר סוף דאחר שכבר קנה שוב א”צ להחליפו וצ”ע.

ואין שלא יהיה נפשט שאלתינו כמה כסף צריכים להוציא מצוה יהיה נאה יותר, דלפרש”י צריך להוסיף עד שליש בדמיו וזהו מה שאמרו בהידור מצוה עד שליש, ולפירוש התו’ לעולם לא צריך להוסיף דמים כדי לקנות נאה היותר ומה שאמרו הידור מצוה עד שליש לא מייירי אלא דאתרוג בשיעור מצומצם וכמש”נ. ולפי דבריהם צריך לדחוק דמה דילפינן מקרא דזה קלי ואנוהו, עשה לפניו נאה לולב נאה, היינו דלא הוספת דמים אבל להוסיף דמים לזה א”צ וצ”ע.

וכל מה שנתבאר עד זה הוא ע”פ דעת הבית יוסף ורוב הפוסקים אבל המהרי”ק בתשובותיו סל”ב פירש דברי התו’ והרא”ש באופן אחר ולדבריו גם לשית התו’ והרא”ש יש אופנים שצריך להוסיף דמים בשביל היופי והדור, דעיי”ש דפשיטא ליה דמש”כ הרא”ש דוגמא אתרוג בשיעור אגוז וכדעת ר”מ, בדוקא נקטיה דאילו לרבי יהודה דשיעור אתרוג הוא כביצה אם קנה כשיעור ביצה לא צריך להחליפו כדי לקנות גדול יותר מכביצה, ופי’ הטעם לזה דאתרוג מצומצם כאגוז אין בו הידור כלל אבל כביצה לרבי יהודה יש בו **המשך בעמ’ ג’**

עוסק במצוות סוכה

מורינו הרב שליט”א

היושב בסוכה אם צריך לילך להתפלל במנין או לילך ליתן צדקה לעני בפתח

הנדון בזה הדנה עוסק במצו’ פטור מן המצוה אבל בנ”ד אינו עוסק במצוה אלא מקיים מצוה ויל”ע אי פטור בזה מהמצוות.

(והנה ג”א שליט”א כ’ דחייב לצאת משום דגדר המצו’ היינו תשבו כעין תדורו וכשם דמדירתו חייב לצאת לתפילה בציבור כן הוא בסוכה וחילי”מ ממ”ב תרל”ט ל’ (אבל אינו מוכרח שם דחייב לעשות כן) וצ”ב דתשבו כעין תדורו אינו אלא פטור ולא צורת הקיום כדמוכח מד’ המג”א תר”מ ד’ דמי ששותה משקה המשלשל חייב בסוכה משום שלא ה’ לו לשנות במועד ולא אמרי’ דאחר דנוהג כן בדירתו מצי לעשות כן אף בסוכות ובאג”מ כ’ כן אף גבי טיולים כידוע ועל כן אף ששרי לצאת לתפילה מנ”ל דחייב)

ובס’ משברי ים כללי המצוות ס”ד האריך בזה ואיייתי מאמרי נעם דהגר”א בברכות י”ז דמי שלובש תפילין וצריך לעשות מצו’ אשר לזה צריך לחלוץ התפילין יחלוץ, וא”כ ה”ה בנ”ד.

ובס’ משפטיק ליעקב אור”ח נ”ג פשיט”ל דצריך לילך (אבל לצורך ברוב עם לא) ועי’ בד’ המשנת יוסף קובץ מורי”ש צ”א.

(ובגוף הנדון יל”ע אי תליא בנידון אי עוסק במצו’ קיומית פטור מן המצוה כדכ’ הנתיה”מ ע”ב י”ט דגבאי צדקה ל”ח שו”ש משום דמיפסטי מפרוטה דר”י דכיון דאין חייבים בזה לא מיפסטי אבל בנ”ד לכאול כיון דהידור המצוה החיובית דשיבת סוכה לישב בסוכה כל העת לא מסתברא דשייך סברת הנתיה”מ).

עי’ ט”ז תרל”ט ט’ דאם רוצה לישן בחדר עם אשתו דמשמחה בכך כמבוי בעירובין א”כ הו”ל דבר מצוה דהא חייב לשמח את אשתו ברגל ופטור מן הסוכה ויל”ע אי כונתו משום עוסק במצוה פטור מהמצוה או דדחי עשה דשמחה לעשה דסוכה ואי נימא כהצד דפטור משום עוסק במצוה יל”ע אי שייך כן כשאינו עושה כלום אלא שוהה שם שו”ר דה”ז כשומר מת דשומר צריך ליתן דעת אשמירתו לכל יבואו עכברים משא”כ בנ”ד דחשיב מעשה. כמבוי בפ”ג דברכות , מיהו יש לחלק.

מי שאין לו סוכה במקום ששוהה אי איכא הידור שלא לשנות מים לצמאו או דכיון דבלא”ה לא ישנה כעת בסוכה מצי לשנות אף למהדר לשנות הכל בסוכה

הנדון בזה דאף דמי שלא ישנה אפי’ מים חוץ לסוכה ה”ז משובח כמבוי במתני’ כו’ ובשו”ע תרל”ט ב’, י”ל דהיינו דוקא לשנות בסוכה אבל מי שבלא”ה הא לא ישנה אמאי לא ישנה עתה,

אמנם יש לדון בזה דהא ס”ל לכמה גדולי אחרונים (עי’ רע”א הנדמ”ח ח”ד אור”ח מ’ ודלא כדכ’ רע”א ח”ד ענינים שונים, חי’ פנ”י סוכה כ”ה א’, פמ”ג א”א תר”מ י’, אבנ”ז אור”ח תפ”א) דאיכא איסור לאכול חוץ לסוכה, ועי’ בטור תרל”ט דבליה ראשון אסור לאכול כזית חוץ לסוכה ועי’ צריך לאוכלו בסוכה אלמא מן המצוה הוא האיסור לאכול בחוץ, ואי”ל דגדר הענין דלא לאכול כלל חוץ לסוכה הוא אף לענין האיסור.

המשך בעמ’ ג’

סוכות זמן שמחתנו | מן הגאון רבי דב אהרן זלזניק זצוק”ל

הזאת נהיה מצב של רחמים. מה הפשט? כתוב בירושלמי שהשטן כשהוא שומע את התקיעות בראש השנה, התקיעות הראשונות בהיל ולא בהיל, אבל כשהוא שומע את התקיעות השניות הוא מרוב פחד כבר לא יכול לדבר - מתבלבל. וכל העולם שואל מדוע השטן נבהל מתקיעות שופר, שמא זה עכשיו תקיעת שופר של משיח? הרי הוא לא ילד, הוא שומע את התקיעות, ממה הוא נבהל?

אבל נראה שהוא באמת נבהל, כיוון שהעצה הזאת של התקיעות היא שכל המשפטים הם על אדם שמורד במלך, ועושה דברים נגד המלך, שעליו יש שפיטה ועונשים חמורים. אבל זה הכל מי שעושה במרד, אבל מי שלא עושה במרד, הוא נכשל פה ונכשל שם, אינו בכלל המשפט. כל זמן שאנחנו לא תוקעים בשופר, מסתכלים על ההתנהגות שלנו כמרד, אבל כשאנחנו תוקעים בשופר וממליכים את הקב”ה, ואומרים לקדוש ברוך הוא ריבונו של עולם, כל מה שעשינו זה היה טעויות ושגחה, אבל עכשיו אנחנו ממליכים אותך - זה תקיעת שופר. ובתקיעת שופר הזאת כל העולם נעמד ורואה - כלל ישראל תוקע בשופר וממליך את הקב”ה. וממילא הדבר הזה מעביר את המשפט לקו אחר.

כשכלל ישראל תוקע בשופר הוא מגלה דעתו - אתה מלכנו. מה שעשינו - נכון, עשינו ונכשלנו, ואנחנו מבקשים סליחה, אבל אנחנו עבדיך. 'אומר אני מעשי למלך' - אומר רבי ישראל, אדם צריך בראש השנה להגיד - כל מה שאני עושה אני עובד למלך. וכאשר הקב”ה מקבל את זה, אז הוא עובר מכיסא דין לכיסא רחמים. והשטן אחרי העבודה שלו מגיע, וכבר אין משפט, הקב”ה כבר יושב על כיסא רחמים, אין לו לפני מי לדבר. זה המצב שלנו אחרי ראש השנה.

אבל כמובן שהשטן לא שותק, והוא עוד עומד בטענות שלו - שהדברים האלו הם **המשך בעמ’ ח’**

הגליון מוקדש לזכר ולע”נ א”א איש תם וישר וירא אלוקים מאד

הג”ר יצחק שלמה ב”ר איתמר טעם זצ”ל

נלב”ע כ’ שבט תשפ”ד

תנצב”ה

'בַּסֶּכֶת תֵּשְׁבוּ טִבְעֵת יָמִים כָּל הָאָזָרָה בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֶּכֶת' לְמַעַן יֵדְעוּ דַרְתֵּיהֶם

וצריך עיון קושיות מבי מדרשא

קושיא עצומה | עיקר מצות ישיבה הסוכה

שנינו במתני' (סוכה כ:): **’הישן תחת המיטה לא יצא ידי חובתו.** ופרש"י: **’עיקר ישיבת הסוכה אכילה שתייה ושינה’.**

לכאורה הוא פלא דהנה ידוע דאיכא ב' חלקים גבי מצוות סוכה. **א. חיוב** - שהוא אכילת קבע שתייה ושינה ה, **ב. קיום**- שהוא מצווה קיומית כמו טיול ושינון בסוכה. **וא"כ** הפלא הוא מאי טעמא לא הוזכר במשנה דאיכא חיוב על דברים אלו ורק דבר זה מובא ברש"י הלא כיוון דזה עיקר הך דינא דסוכה יהיה צריך להיות שהוא יהיה מובא במשנה, וכאן אנו רואים רק ברש"י, ועוד צריך עאיון דלכאורה עיקר החיוב של אכילה לא מוזכר רק בתחילת הפרק ואילו המצווה הקיומית מוזכר בסוף הפרק, ומאי טעמא רבי פיצ'ל המשניות.

'אוכל ושותה וישן ומטייל בסוכה'

לכאורה יל"ע מדוע אנו לא מפצלים אתה האכילה והשתיה שהוא חיוב להיות בסוכה ואילו שאר דברים אין להם חיוב לעשות בסוכה אלא סגי גם במצוה קיומית, ומאי טעמא כלפי זה אין חיוב.

[הרב יעקב ישראל שניידר]

אין מברכים 'לישן בסוכה'

אין מברכים 'לישן בסוכה' על שינה בסוכה, ומטעם שכתבו תוס' (ברכות יא: ד"ה שכבר) שמא לא ירדם, ותהיה ברכתו לבטלה. וקשה מא"ש מברכת המפיל בכל השנה, שאין חוששין לשמא לא ירדם ותהיה ברכתו לבטלה.

[הרב אברהם ישעיהו גליק]

אם יתחייבו הגויים במצות סוכה לעת"ל

כתוב בנביא 'והיה כל הנוטר מכל הגויים הבאים על ירושלם ועלו מדי שנה בשנה להשתחות למלך ה' צבאות ולחג את חג הסכות' (זכריה יד טז - הפטרת יום א' דסוכות). ומבואר כאן בכתוב שלעת"ל יצטוו גם הגויים על חגיגת הסוכות, ואם לא יחגגוהו יענשו, כמבואר בהמשך הפסוקים. ויש לתמוה בזה על דברי הרמח"ל בספר דרך ה' (ח"ד) שהסוכה היא הארה המבדלת את ישראל מכל העמים ועי"ז הם מנושאים ומנוטלים מן העוה"ז עצמו ועליונים ממש על כל גויי הארץ ע"ש, וא"כ מה שייך שיחגגו הגויים את חג הסוכות.

[הרב אהרן דיקמן]

מברך קודם 'שהחיינו ואח"כ לישב'

כתב המ"ב (סי' תרגמ ה) אהא דאיתא בשו"ע דקודם יושב בסוכה ואח"כ מברך שהחיינו, דיברך קודם שהחיינו ואח"כ יברך לישב בסוכה, דאל"ה השהחיינו יהיה הפסק בין הברכה לשיביה.

וקשה הא בכל מקום מברכים שהחיינו קודם קיום המצוה כגון גבי נטילת לולב וכן גבי תקיעת שופר ועוד, דהוא מברך שהחיינו קודם קיום המצוה, וא"כ מה נשתנה מצוה זו דהוא לא כן.

[הרב יעקב ישראל שניידר]

כוונת טעם מצות סוכה בעת ישיבתה

נודע מהב"ח (או"ח ח סק"ז) דמצוה שנתפרש טעמה להדיא בתורה 'עיקר המצוה וקיומה תלווה בכוונתה', וכגון בסוכה ציצית ותפילין. ובפמ"ג (שם משב"ז סק"ז) הקשה, דלפ"ז בדידון הבן דג"כ כתוב ביה הטעם ניבעי כוונה, וכתביה בהו (בא יג טו) 'ויהי כי הקשה פרעה לשלחניו על כן כו' וכל בכור בני אפדה'.

אלא דיש להוסיף דגם בשבת כתיב (דברים ה טו) 'וזכרת כי עבד היית וכו' על כן ציוך ה' אלוקיך לעשות את יום השבת'. וכן במע"ש (שם יד כג) 'למען תלמד ליראה את ה' אלקיך'. ובקר"פ ומצה (שם טז ג) 'שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני כי בחפזון יצאת מאר"מ למען תזכור את יום צאתך מאר"מ'. ובס"ת דמלך כתיב (שם יז יט): 'והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד ליראה את ה' אלקייו'. וכן בהקהל (שם לא ב): 'הקהל את העם האנשים והנשים וגו' למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה'.

'הושענא סוכת שלם' (הושענות)

בהושענות אמרי' 'הושענא סוכת שלם', ומבואר שביהמ"ק נקרא סוכת שלם, והוא סוכתו של הקב"ה, וכדכתיב בקרא 'ויהיה בשלם סוכו ומעונתו בציון'. וצ"ב שהרי ענין הסוכה הוא דירת עראי לאפוקי מקבע, והיאך נופל ל' זה על סוכתו של הקב"ה. וכיו"ב קשה בפסוק 'כי יצפנני בסוכה'.

[הרב אשר גרינוולד]

קושיא עצומה | פטור שומרי גינות ופרדסים מסוכה

מבואר בגמ' (סוכה כו.) דשומרי גינות ופרדסים פטורים מלעשות סוכה, ומקשינן בגמ' שיעשו שם סוכה ואמרינן דהם לא יכולים לעשות מפני הטורח להביא.

והדבר הוא פלא הא בשלמא מי שיש לו סוכה ויש לו זבובים ויש לו פטור של מצטער מובן לומר שהוא פטור, אך מהיכ"ת לומר שיש פטור בעצם עשית הסוכה, שהרי לגבי עשית הסוכה הדבר פשוט שהוא פלא גדול לומר שיש לו פטור על זה, דהא ודאי שכל אדם יש לו טירחא בעצם בנית הסוכה ולא מצינו בשום מקום לומר דכיון שיש לו קושי בבניתה יש לו פטור מצטער. וא"כ הוא פלא גדול כיצד יתכן לומר שיש פטור של מצטער כלפי שומרי גינות, אפילו שהם באמת יכולים להביא את הכרים והכסתות.

צפונות רבותינו לבית הלוי

הרב אהרן שמואל הלוי

בדין שמחה בתוספת יו"ט

בכתובות מז. מוקי הגמ' הא דמוסר האב את בתו נערה לחופה, בשבתות ויו"ט דלא מבטל ליה ממעשי ידים, והקשו תוס' דמדאז' אין נושאין נשים במועד ותיצרו דהכא איירי שעה אחת לפני יו"ט, שהוא כיו"ט לענין מלאכה דתוספת דאורייתא, ומבואר דמותר לישא נשים בתוספת יו"ט ולא על זמן זה ושמחת בחגך ולא באשתך.

ובפשטות נראה דכל דין תוספת הוא רק למלאכה ולא לשאר דיני יו"ט, אמנם הגר"ד הלוי מאר לפרש דהנה בפסחים עא. ממעט ליל יו"ט הראשון משמחה וא"כ קשה דיהא שרי לישא אשה אף בליל יו"ט.

ותירץ להשיטות דשמחת יום ראשון בחתן היו דאז', א"כ אסור ישא בלילה מחמת דין שמחה של היום שע"ז חל ממילא ואין מערבין שמחה בשמחה, ולפי"ז מש"כ תוס' שבתוספת יו"ט יכול לישא, משום דבבלי יו"ט כבר לא יהא דין שמחה דאז' דחתן דנגמר בצאת הכוכבים, ושפיר י"ל דמחוייב בכל המצוות של יו"ט אף בתוספת יו"ט. והסכים לזה אביו מרן הגריי"ז ז"ל.

(ברכת אברהם פסחים צט)

בדין מצות סוכה איש וביתו

כתוב בספר מהרי"ל (סוכות): עיקר המצוה לישן אשתו עמו בסוכה, וכתב ע"ז בדרכי משה (תרלט ג) וכן אמרינן ברפ"ק דערבין בהדיא, דבמקום שלא יוכל להיות עם אשתו לא מיקרי תשובו כעין תדורו ופטור מן הסוכה, וסיים ואף שיש לדחות, מ"מ סברא גדולה היא. עכ"ד.

ופירש בשיעורי רבינו יחיאל מיכל (ערכין ג) הרא"י דבגמ' איתא הכל חייבין בסוכה כהנים לויים וישראלים, וכי כהנים איצטריכא ל' סד"א הואיל וכתיב בסוכות תשבון, ואמר מר תשבון שבעת ימים כעין תדורו, מה דירה איש ואשתו אף סוכה איש ואשתו וכו' דרמיא עלייהו עבודת הרגל לא לחיובי קמ"ח עכת"ד הגמ'.

ויש לפרש השקלא וטריא דהוא אמינא דאין מצות סוכה נוהגת בכהנים כלל, דכיון דא"א להו לקיים תשובו כעין תדורו לא נצטוו במצות סוכה כלל, ודחי דאף דכהן העובד פטור, מ"מ משכחת לה קיום מצות סוכה בכהן שאינו עובד, ולפי פירוש זה גם למסקנא לא חשיב 'כעין תדורו' אלא בדירת איש ואשתו וזה ראיית הרמ"א, אמנם אפשר לפרש דלמסקנא לא בעינן כלל דירת איש ואשתו, ורק כהנים בשעת עבודה פטורי מלתא דהולכי דרכים, וכי היכי דאפשר להו מחייבי.

בעומק הסוגיות | סוכה ולולב הי מיניהו עדיף

הרב מאיר טעפ

לילך לעיר שיש בה לולב, או לעיר שיש בה סוכה, הי מיניהו עדיף

א. בשו"ת בשמים ראש (סג, הובא בכפה"ח תרכה): 'שאלתני מי שאין לו קודם החג לשתי המצוות סוכה ולולב, איזה מהן קודם. אין ספק דסוכה מקרי תדיר לגבי לולב, שאינו אלא פעם אחת לנענע ביום ראשון דאורייתא'. (וכן מסיק בשד"ח (כללים מערכת ל א טז), והביא מבית מועד לכל חי לר"ח פלאגי' דסוכה הוי תדיר כיון שנוהג ביום ובלילה).

ב. בחכמ"ש (גליון שו"ע תרכה) דן אי סוכה עדיפא כיון שמתחייב בה כבר מבערב, ולולב אין חיובו אלא מבוקר, ומאיךר לולב הוי פרסומי ניסא על שזכו ישראל בדין כמבואר במדרשות. והכריע דפרסום הנס עדיף, וראייתו ממה שהקדימה תורה לולב לסוכה (אמור כג. אולם במשניות וכן בר"מ ובשו"ע הקדימו דיני סוכה למינים, ובי' בערך לנר (סוכה ב), דהוא משום שמצותו קודמת כבר מהלילה).

אולם יש לדון ממקרא מלא שדיר הכתוב (אמור כג.): 'למען ידעו דורותיכם, ופי' הרמב"ן: 'צוה שידעו הדורות את מעשה ה' הגדול אשר עשה עמהם להפליא, ששכן אותם בענני כבוד כו', וצוה בזכרון הנס'. ובחינוך (שכה): 'משרשי המצוה מה שמפורש בפסוק למען נזכור הנסים הגדולים שעשה ה' לאבותינו במדבר ביצי"מ'. ובמו"נ (ח"ג מג): 'אמנם סוכות אשר הכוונה בו התשנון והשמחה הוא ז' ימים, מפני שיתפרסם הענין'. ובתוס' (פסחים קה) דן למה נשים פטורות מסוכה, הא אף הן היו באותו הנס. ומכל הך נשמע דגם סוכה שייכא בפרסום הנס.

ג. במט"א (תרכה כב אלף למטה) דן שמא משום דסוכה גדרה 'קיומית', מתוך שיש דרך לפיטר, כגון באכילת ארעי ובהולכי דרכים. משא"כ ד' מינים דגדרם 'חיובית', שאין להם שום פטור, א"כ עדיף לן ד' מינים שיוכל לקיים יותר, אף דבבלי ראשון חייב לאכול כזית בסוכה. (ובקדימת מצוה חיובית, עי' שו"ת רע"א קמא סח, חזו"א אה"ע קמח).

ד. בשד"ח (שם) הביא מבית מועד לכל חי דסוכה עדיפא כיון ששם החג על שמה.

ה. מרן הגריש"א (מנשים באהל) נקט דסוכה עדיפא. כיון שמבטל מ"ע בקום ועשה כשאוכל חוץ לסוכה, משא"כ בלולב שמבטל המ"ע בשוא"ת, וי"א שזה פחות חמור (פנ"י סוכה כה).

ו. מרן הגר"ע אויערבאך (מנשים באהל): סוכה עדיפה שיכול לקיימה פעמים רבות, משא"כ לולב שישנה רק פעם ביום.

ז. אפשר דסוכה הוי מצוה אחת, וד' מינים חשיב כד' מצוות, וכדמצינו שבמונחים לפניו ונטלם לחוד מברך ד' (תרגא יב). ובסוכה (לא): 'לולב בימין ואתרוג בשמאל, מ"ט הני תלתא מצוות והאי חדא מצוה'.

ח. מהרי"ל (מנהגים וול ב): 'אל מהר"י סגל הקשיתי קשיא, אמאי מברכין על נטילת לולב, והא כל המוקדם בקרא מוקדם לברכה, כדאי' בז' מינין שנשתבח בהן א", א"כ הכ"נ לברך על האתרוג דהוא מוקדם בקרא'. ואפשר דה"ה בדין, שמא מנחת עצם הקדימה בתורה יהיה גם קדימה בקיום, וכע"ז מצינו צד במצוות הפורים להקדים הקודם בפסוקים.

מורינו הרב שליט"א | המשך מעמ' א'

עוד יש לדון דהנה ידוע דמכלל מצות ישיבת סוכה הוא לקבוע דירתו בסוכה (ומה"ט כ' הר"ן דלא יסתור סוכתו בשביעי אף דאי"צ לה) ובתשו' משנה שכיר אייתי מהד"ח דאף כשהולך מחוץ לסוכה מקיים המצוה דדירתו עתה היא הסוכה וי"ל דמה"ט נמי אם אוכל במקום אחר הו"ל סתירה קצת לקביעותו בסוכה (ואולם בזה יל"ע אם אוכל בסוכה אחרת אם מתקיים בזה הענין דדירתו בסוכה וי"ל).

והנה הא רבינו הגר"א בהיותו בבית האסורים בחג הסוכות כפה עצמו בכל האופנים לבל יישן שם, ויל"ע הא בלא"ה לא יקיים מצות הסוכה, וי"ל דמשום האיסור בזה וכהשי' הנ"ל, עוי"ל דהו"ל ביטול מ"ע בקויע, אמנם אי"ז ענין לנ"ד דאיירי' בדברים שאין חייבים בדיסח. **ולמעשה** יש לדון דכיון דמצטער הא ע"ז איתמר כל הפטורמדבר ועושהו נקרא אידוכס כדכתב הבה"ל סוף תרל"ט (אבל נפ"מ במי שנהנה מלהצטער לכבוד שמו יתברך) שו"ר דהאבן ישראל כ' בכת"י (הו"ד בהלכות אבן ישראל פ"ל סכ"ה) דמדמבוי' בירו' פ"ב ה"ה דר"ה ה' הולך בדרךצמא ולא אבה לשתות מחוץ לסוכה אלמא ל"ח לצער בזה (ויול"ע לפי"ז בהא דנקרא הדיוט כששוהה בסוכה כשמצטער אי נימא דאיכא בזה קיום ועמשתנ"ב בדין אוכל בסוכה במקום פיקו"ץ). מיהו י"ל דהתם ה' ענין אחר להיות משובתי הרגל ולא להיות בבית אחר אף בסוכה כשרה.

רבינו הגאון רבי אליהו ליברמן שליט"א | המשך מעמ' א'

הידור קצת ואי"צ להוסיף, וביאור דבריו, דהתו' והרא"ש חלקו על פרש"י, דלדידיה לעולם צריך להוסיף כדי לקנות יפה יותר, ואינהו ס"ל דלא אמרו להוסיף דמים אלא אם נזדמן לו אתרוג שאין לו הידור כלל ולזה נקטו לדוגמא בעלמא כאגוז לר"מ דאין בו הידור כלל כמו כן לרבי יהודה כל שאין בו הידור כלל דומיא דאגוז לר"מ צריך להוסיף דמים שיהא עכ"כ מהודר קצת, וכגון לולב והדס היבשים קצת אלא שלא הגיעו לשיעור יבשות לפסול, צריך להוסיף דמים לקנות שאינו יבש דומה ממש לשיעור מצומצם דאגוז לר"מ, [ואפשר דאפילו לולב הכמיש או הדסין כמו לין נחשב כאין בו הידור כלל ולכו"ע צריך להוסיף בו דמים, ואולי אפילו אתרוג שיש לו חזוית בשטח גדול של האתרוג [באות אותיות קטנות אלא לא ברובו ממש באופן שפוסל עיין סי' תרמ"ח, גם צריך להחליפו לקנות יפה יותר שאין בו הידור כלל וכל שכן אתרוג שיבש קצת, בכל אלו אין הידור כלל וצריך להוסיף דמים].

וז"ל המהר"ק אם הוא כביצה אפילו לרבי יהודה א"צ להוסיף עליו אפי' משום הידור מצוה,דהא הידור הוא קצת, ונפקא מינה בעלמא דהיכא דאיכא הידור מצוה קצת אין חייב כלל להוסיף אפי' משום הידור. עכ"ל ומשמעו דכללא הוא דאם יש בו הידור קצת אי"צ להוסיף ואם אין בו הידור כלל צריך להוסיף ועל הדרך שנתבאר.

ומעכשיו קשים עלינו דברי הב"י סי' תרנ"ו שהביא דברי המהר"ק ודחאם בשתי ידים, דא"כ דלרבי יהודה כשיעור מצומצם של ביצה ל"צ להוסיף אמאי העתיק הרא"ש הלכה זו דהידור עד שליש דאינו נכון אלא לר"מ ואנן קי"יל כרבי יהודה דשיעורו כביצה.

ולמשנ"נ ל"ק כלל, דגם לרבי יהודה נ"מ דאופן שאין בו הידור כלל והוא מתבאר מתוכן לשונו של המהר"ק דדברי הב"י צ"ע. ועכ"פ מתוך דברי הב"י שלא תירץ כמש"ל לעיל דלכד מאתרוג מצומצם לר"מ כאגוז, ולר"י כביצה אין שום גוונא שצריכים להוסיף בדמים משום הדר יופיי לשיטת התו', ואפילו לולב או הדס מצומצם ל"צ להוסיף עליו דא"כ אין לו שום קושיא על המהר"ק.

ואפשר דמכאן למ"ד המשנ"ב סי' תר"י סק"א לחדש דהטעם של התו' והרא"ש להוסיף כשיעור מצומצם משום דחיישינן שמא יתמעט ויפסל, ולפי"ז בהדס לולב ובערבה אפי' כשיעור מצומצם ל"צ להוסיף וכמשמעות דברי הב"י, דבהם אין חשש שמא יתמעט דלא שייך חשש זה אלא באתרוג שמצטמם ומתמעט.

אמנם במהרש"ל הובא במג"א סק"ב פשיטא ליה דכך הוא בדין גם בלולב ובהדס מצומצמים כיוון דכתיב בהו הדר, והמג"א הוסיף דהוא הדין שופר וס"ת שיש בו שיעור מצומצם צריך להוסיף וכ"ז דלא כמשנ"ב הנ"ל [וקצת תימה על המשנ"ב דבסק"ב העתיק דברי המג"א וזה סותר דבריו בסק"א דהטעם דצריך להוסיף הוא משום שמא יתמעט. ועוד תימה קצת שכתב שם שהמג"א "מצדד" להחמיר גם בשופר וס"ת מצומצם, ולי זה משמע דהמג"א מסתפק בזה קצת ואילו המג"א כתב ונ"ל וכו' וכו' בלא שום ספק, עיי"ש ראייתו].

ומתוך דברי המג"א הנ"ל שגם שופר וס"ת כשיעור מצומצם צריך להוסיף הידור

(אפילו לשיטת השו"ע שפסק כתו' ורא"ש) מתבאר מה שכתבנו לעיל לדעת המהר"ק דכל שאין בו הידור כלל גם לדעת התו', והרא"ש צריך להוסיף דמים עד שליש, דאל"כ מה הטעם להחמיר כשיעור מצומצם בשופרות וס"ת מדברים אחרים, ועל כרחך כמ"ש המהר"ק דשיעור מצומצם אין בו הידור כלל, אלא שבוז נחלק המג"א עם המהר"ק דהמהר"ק ס"ל דשיעור מצומצם בכל המצות יש לו הידור קצת, אפילו ביה מצומצם יש לו הידור קצת ובתו' כתבו שאין בו הידור, דוקא באתרוג כשיעור כאגוז לדעת ר"מ. [ולדוגמא דעלמא נקטו כשיעור אגוז לר"מ ומזה תלמד לר"י בכל דבר שאין בו הידור (כלל) ולדעת המג"א כל המצות כשיעור מצומצם אין בהם הידור כלל. ולפי"ז קנה הדס אחד ג' טפחים ומצא יותר גדול צריך להחליפו ולא נהגו כן וצ"ע. (עוד הקשה הב"ח על המהר"ק שפירש דהתו' הרא"ש דבדקא נקטו שיעור אגוז לר"מ, דמפורש בסמ"ג בשם רבנו תם דגם בביצה לר"י במצומצם צריך להוסיף כשיעור דמים. ודעת המהר"ק דגברא אגברא קרמית דהסמ"ג כתב דברי ר"ת הנ"ל וסיים דכך באותיות כתב מורי רבינו יהודה, כלומר הוא דעת רבינו יהודה בביאור שיטת התו' ופשיטא ליה ליה למהר"ק דבתו' והרא"ש דלא כהסמ"ג דמשום זה נקטו כאגוז דוקא וכונתם לאפוקי ביהצה לר"י).

ולהלכה קבע בשו"ע כשיטת התו' והרא"ש דשיטת רש"י הביא בשם יש אומרים ואילו הב"ח מחמיר כשיטת רש"י, ושורש פלוגתתם איך לבאר דעת הטור, דהב"י והמהרש"ל פשיטא להו שפסק כהתו' ואילו בב"ב פשיטא ליה שפסק כרש"י ואכמ"ל בביאור פלוגתתם.

והעולה מתוך כל הנ"ל דדעת השו"ע דלכד מאתרוג מצומצם ל"צ להוסיף דמים בשום מצוה כדי להדרו דכך הוא שיטת התו' לדעתו, ודעת הב"ח דצריך להוסיף עד שליש כרש"י אלא דאפשר דמודה דאם כבר קנה אי"צ להחליפו) ודעת המהר"ק דבאופן דאין בו הידור כלל גם התו' מודה דצריך להוסיף, ועיין במשנ"ב דדעת הגר"א לפסוק כדעת רש"י וס"ל עוד דאם אין כבר קנה צריך להחליפו ורש"י מודה לזה ודלא כמ"ש ב"י לדעתו.

פִּי בַּסֶּכֶת הוֹטַבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי ד' אֱלֹקֵיהֶם:

וצריך עיון

קושיות מבי מדרשא

קושיא עצומה | גדר אכילת עראי

נחלקו האחרונים האם איכא איסור אכילה חוץ לסוכה, או דילמא איכא חיוב לישב בסוכה. ונ"מ גבי מצוה הבאה בעבירה, שאפילו שלא קיים המצוה אך עדיין לא ישב מחוץ לסוכה, **וצריך** עיון דאיתא במתני' דבאכילת עראי יש מקום להחמיר להיות בסוכה, ולכאורה ממה נפשך אם הקיום מצוה באכילת עראי הוא מצד זה שיושב בסוכה, א"כ גם בלא אכילה הוא מקיים מצוה זו, ואי אין מצוה בישיבה ללא אכילה, א"כ מה מוסיף אכילת עראי שיש מקום להחמיר לאכול בתוך הסוכה.

ואי נימא דהוא משום שיש מצוה קיומית בישיבה א"כ מ"ט לא אמרינן במשנה שיש מקום להחמיר להיות בסוכה גם ללא אכילה, וכמ"ש המ"ב דכל המתענה מברך 'לישב בסוכה' אף ללא אכילה.

מתעסק בקיום מצות סוכה

כתב בשעה"צ (סי' תרלט ס"ק צג): 'כשנכנס לשם (לסוכה) לגבות חובו וכדו' שאר עסק, ואין נפק"מ אצלו בין אם הוא סוכה או בית או חוץ, בזה לכו"ע א"צ לברך (לישב) דלא עדיף ממתעסק בעלמא, ורק בחבלים ועריות אמרינן דמתעסק חייב שכן נהנה, כן שמעתי בשם גדול אחד, ונכון, עכ"ל.

ויש לבאר טובא כוונתו, דהא מה ענינו למתעסק שגדרו שחסר את ידיעתו בעשיית העבירה, משא"כ כאן שיועד היטב על כניסתו לתוך הסוכה. ויותר דומה לכהן הנכנס לביה"ק רק בשביל לגבות חובו, דודאי ששובר באיסור, ולא חשיב כמתעסק כלל, כיון שיועד על כניסתו לביה"ק. (ובאמת שיש מקום לפטורו מברכת לישב מטעמים אחרים מלבד מתעסק, עי' בפוסקים).

[הרב מאיר טעפ]

אכילה בסוכה כל שבעה לדעת הגר"א

כתב המ"ב (תרלט סקכ"ד) להסתפק לפי דעת הגר"א דיש קיום מצוה באכילת מצה כל החג האם גם גבי ישיבה בסוכה יהיה מצוה קיומית כל שבעה. וקשה הא ודאי דגבי סוכה יש חיוב ויש מצוה כל שבעה והרי מברכים על זה.

והפשט הוא שכיון שהחיוב אכילה אינו חיוב אכילה אלא הוא חיוב ישיבה בסוכה על כן יש ספק של המ"ב האם מצד החיוב אכילה יש גם חיוב של ישיבה בסוכה.

[הרב אשר פורמן]

'מעשה וילדה כלתו של שמאי הזקן ופיחת את המעזיבה'

מבואר בגמ' (סוכה כח.) דשמאי הזקן בנה סוכה עבור נכדו, ומוכיחה מזה הגמ' דס"ל דתינוק בן יומו חייב בסוכה. וקשה מה הוכחה היא זו הא דילמא התם הוא משום שהוא ספייה בידיים וכ' הפוסקים דאין לספות בידיים מחוץ לסוכה.

[הרב יעקב ישראל שניידר]

'מצטער פטור מן הסוכה'

בגמ' (סוכה כו:.) 'אמר רבא מצטער פטור מן הסוכה'. וצ"ע מה החידוש בזה דמצטער פטור מן הסוכה והא לכאורה הוא מפורש במשנה גבי ירידת גשמים דפטורים מן הסוכה, והטעם בזה פירשו הראשונים שהוא משום מצטער, וא"כ נמצא דהוא משנה מפורשת גבי גשמים ומה חידש רבא.

[הרב יעקב ישראל שניידר]

'העושה סוכה לעצמו'

בגמ' (סוכה מו:.) 'העושה סוכה לעצמו אומר ברוך שהחיינו'. וקשה הרי כל הסוכה הוא רק היכ"ת לקיים מצות אכילה ושתיה בסוכה וכי מצינו שמברכים על בית משום מעקה וכדו'.

[הרב אשר פורמן]

'ניטלה פטמנו פסול'

קשה הא בכמה דוכתי מבואר שהסיבה שהפיטם נופל הוא משום שנגמר הגידול ושוב אין צורך בו, אך א"כ מאי טעמא הוא נפסל, והלא אדרבה כיון שהוא עם פיטם הוא מהווה ראייה שלא היה כאן גמר פרי, (אא"כ סגי במקצת גמר פרי, אך עדיין יקשה מאי טעמא נפסל).

ועוד קשה אי נימא דהוא חלק מהאתרוג הא מורכב פסול משום שהוא חסר משום שחלקו לימון ואילו גבי פיטם אנו אומרים שהוא כשר אם נפל בצורה טבעית ולא אמרינן שכיון שניטל הפיטם יפסל משום שהוא חסר ואפילו שכרגע צורתו נראית שלימה.

[הרב יעקב ישראל שניידר]

אכילה ושינה בסוכה

עי' בשו"ע (סי' תרלט) שכ' בסעיף א: 'כיצד מצות ישיבה בסוכה שיהיה אוכל ושתה ודר בסוכה, ואילו בסעיף ב כתב: 'אוכלים ושותים וישנים בסוכה'. וצ"ב מדוע כפל השו"ע בשני הסעיפים אותו דין שצריך לאכול ולשתות בסוכה. ועוד יל"ע דהשו"ע לא הזכיר את מש"כ 'ודר ומטייל' ואילו הרמ"א הזכיר זאת.

האתרוג דומה ללב, ובמקרא הוא הראשון

הרב שמואל מרקוביץ

מד׳ המינים, - **כי הכל תלוי בלב**

הנה כשנטולים ד' מינים אנו מברכים "על נטילת לולב", וזאת כי הלולב הוא הגבוה בד' מינים וא"כ היה צריך לפתוח בו, ולמה זה פותח הכתוב בפרי עץ הדר שהוא אתרוג, ואחרי כן מזכיר כפות תמרים שהוא לולב, [וכנאמר [ויקרא כ"ג מ'), "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וגו'"], ויש לומר שע"כ פתח הכתוב באתרוג, כדי לרמז לנו, שדבר ראשון צריך האדם לטהר את מחשבותיו ורגזונותיו שבלב, ולשעבדם לעבודתו ויתברך, כי שאר האיברים, ולכן התחיל באתרוג שהוא כנגד הלב, וראיה לזה ממה שאמרנו במשנה [אבות פ"ב ט'], צאו וראו איזויה דרך ישרה שידבק בה האדם, ר"א אומר עין טובה רבי יהושע אומר חבר טוב וכו', רבי אלעזר אומר לב טוב, ועל כך אמר ריב"ז רואה אני את דברי רבי אלעזר שבכלל דבריו דברים, דהיינו כי הכול תלוי בלב הרי שעיקר הכל הוא מהלב, והוא ההידור של כל הגוף, ולכן התחיל הכתוב באתרוג, כי האתרוג הוא כנגד הלב שהוא העיקר, והלב גם מרומז בנאמר "פרי עץ הדר", כי הלב הוא אבר באדם הנקרא עץ השדה, והוא "הדר" כי הוא ההדור שבכל האיברים, [וראה בספר סדר היום שכיון שהאתרוג דומה ללב האדם, ע"כ יש צורך שהאתרוג יהיה יפה וטוב ונקי מכל חזזית ומכל פגם לרמז בזה שהאדם צריך שיהיה לבו נקי מכל סיג, ופנוי מכל מחשבה רעה], שפתי כהן [ויקרא כ"ג מ'] והחיד"א [שמחת נרגל, סוכות, לימוד ל], וכך מבאר רבי עובדיה מברטנורא [שם] את דברי המשנה הנ"ל, שע"כ אמר רבי יוחנן רואה אני את דברי רבי אלעזר שבכלל דבריו דברים: לפי שהלב הוא המניע לכל שאר הכוחות, והוא המקור שממנו נובעים כל הפעולות ואע"פ שיש לפעולות איברים מיוחדים, מכל מקום הכח המעורר לכל התנועות הוא בלב.

והש"ח [שער האותיות אות ל' לב טוב], מרחיב ומבאר את ענין חשיבות הלב כדלהלן דע כי הלב הוא מקור החיים, ניתן באמצע הגוף, והוא נגד בית קדשי הקדשים וכו', וע"כ הסכים רבן יוחנן בן זכאי ואמר, רואה אני את דברי רבי אלעזר בן ערך מדברים, שבכלל דבריו דברים, שאמר לב טוב וכו', כי הנה כל המידות, קנאה ותאוה וכבוד, הם בלב, ויש בו דעות רבות מהמידות הטובות ורעות, הגאווה והענוה, הזכרון והשכחה, היגיון והשמחה, הבושת והעזות, האהבה והשנאה, הרחמניות והאכזריות, הנדיבות והצניעות, הכעס והרצון והחרטה, וכאלה רבות, וכן הרבה דברים מסורים ללב שעליהם נאמר [ויקרא י"ט], " ויראת מאד להיך" על כל התפפל דוד [תהלים נ"א]: " לב טהור ברא לי א-להים ", ומחויב לראות תמיד שיהיה קודש קדשים נשאר בקדושתו, שיהיה מדור לשכינה לקיים מה שנאמר [שמות כ"ה] "ושכנתי בתוכם" , ואם חס ושלום מטמא את הלב, שיהיה לך חורש און, אז הוא מכניס צלם בהיכל לפני ולפנים.

והחיד"א [שם] ממשיך ומרחיב את חשיבות עניין כוונת וטהרת הלב, בעת שאדם מתפלל להקב"ה, כי הנה מובא בגמ' [סנהדרין ק"ן], שרבה אמר, שעל אף שבדורו לומדים תורה יותר מבדורו של רב יהודה, עם זאת הרי כאשר היתה עצירת גשמים בדורו של רב יהודה היה רב יהודה חולץ נעלו אחת ולא היה מספיק להוריד את נעלו השניה עד שבא הגשם, ואילו אנחנו צועקים ואין מי ששם ליבו אלינו, אלא שהקב"ה ליבא בעי [הוא הפך יותר בטהרת הלב], כנאמר, " וה' יראה ללבב", ומכיוון שלבש שם לב דורו של רב יהודה היה ששם יותר על כן נענה להם הקב"ה, ובתורת חיים [סנהדרין ק"ו]: מפרש שז את זה שאמרנו שם שהקב"ה ליבא בעי, שהכול תלוי בלב, כי בו משכן הנשמה וכל האיברים גירי בתריה, וכל העוסק בתורה ובמצוות ואין לבו לשמים הרי הוא כגוף בלא נשמה, ונמשל כבהמות נדמו, והיינו דאמר בפ"ב מפרקי אבות], רואה אני את דברי רבי אלעזר שאמר לב טוב מדברים שבכלל דבריו דברים, ומוסיף החיד"א ואומר שכבר המשילו את העניין של תפילה ללא כוונה, למלך שצויה על עבדיו שיכינו לו בשר צלי ויכינו לו זאת בתוך ארמונו, ואכן בבוקר הזדרזו עבדי המלך ויביאו אל היכל המלך כלי בישול וכידה ופחמים ושיפוד ומפוח וחומרי בעירה ומים ומלח ושאר ירקות, והעמידו כל זאת כנגד המלך, והציתו את האש והעצים, וסידרו את כל הכלים, והמלך ממתין שיביאו את הבשר ובשר אין, וכבר שקע השמש והבשר לא הגיע, ויחר אף המלך עליהם עד כדי בזיון וקצף, כי לא רק שלא נמצות המלך, ולא הביאו בשר, אלא ד עוד בזו את המלך שלחנם שמי לפניו את כלי הבישול והצלייה שמקומם במטבח, ואכן כך זה מה שקורה להמון אנשים, כי הנה נאמר בתורה " ולעבדו בכל לבבכם ", ואמרו הנ"ל עבודה שבלב זו תפילה, דהיינו שהעיקר התפילה היא העבודה שבלב, ונמצא שהקב"ה מבקש מאתנו את הלב, אך כדי שהתפילה תצא החוצה מהלב ותגיע לפני המלך, יש צורך להביא את הכלים לפני המלך, והם הגוף והאברים הראויים, שהם הגרון והלשון והשפתיים והסידור כיוצא בזה, אולם אם את כל הכלים יביאו לפני המלך ואילו את הלב שהוא העיקר לא יביאו, הרי וודאי שעונשם גדול, ואכן המעמיק במשל זה הבא בו וראה ופחד, כי הנה כאשר יבחן את עצמו יראה שגם הוא אין ליבו שלם עמו, וכאשר הוא עומד לפני ה', כמה מחשבות והבלי העולם מסתודדים בלבו, הן כאשר לומד והן כאשר מתפלל, וגם כשדוחה את אותם ההרהורים מכל מקום הרי הם עוברים ושבים ברצוא ושוב.

וכל זה בא מחמת שיום ולילה עסוק הוא בענייני העולם הזה, ובחברת בני אדם אשר לא נגה עליהם אור תורה, רק כל התעסקותם הוא בהבלי העוה"ז, או בסדר אכילתם ומלבושם, או במשאם ומתנם, או באהבתם או בשנאתם את אנשי עירם או את קרוביהם, ומאחר שכל זאננם הם מסורידים את לבם לחשוב מן הכיעור והזדומה לו, בענייני הכל וריק, הרי ממילא גם בזמן המועט אשר הם רוצים לעבוד את ה', גם אז לבם ומוחם ממשכים ועושים כפי רגילותם, אוי לנו מיום הדין ואוי לנו מיום התוכחה, מה נענה אז ובמה נצטדק, וממשיך החיד"א בדברי מסרו ואומר שזה מה שאומר הכתוב, "ולקחתם לכם" שתקחו את עצמכם ותתעוררו מתרדמתכם,ותראו שהדבר הראשון הוא, "פרי עץ הדר" שהוא רומז ללב ותשגויו שיהיה הלב מסור בידיכם, שלא יסורו מחשבות ולילך הנה ואנה בהבלים ורוחותיך, "ולקחתם לכם " לטובתכם, "ביום הראשון" לחשבון עוונות [כשאתם עדיין נקיים מעוונות] הוא תקחו "פרי עץ הדר" את הלב שהוא עיקר והדר האדם שהאדם כעץ השדה, ותראו ותשגויו שהלא אכן יהיה הדר, דהיינו נקי וטהור ושלם לה',

חפצא דמצוות סוכה - צילא דמיהמנותא

הרב יעקב ישראל שניידר

מתני': כל שבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע ודירתו עראי, ירדו גשמים מותר לפנות מאימתי מותר לפנות משתסרח המקפה, משלו משל למה הדבר דומה לעבד שזמג לו כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו.

והנה לכאורה ישנו פלא גדול בעצם הבאת המשל של המשנה, הלא תמיד מצינו במשנה חידושי דינים, וא"כ התמיהה היא מאי טעמא המשנה באמת אומרת את המשל והלא אין בזה שום חידוש דין אלא הוא רק נתון מציאותי שיש בזה רמז של קללה, ולכאורה היה הדבר מתאים לגמרא להביא דבר כזה אך אין לזה שום שייכות עם המשנה עצמה.

ואפשר לומר בזה דהנה לפני כן אמרנן במשנה חידוש דין שמותר לפנות משתסרח המקפה, וגם זה הוא פלא גדול, הרי אם כל הסיבה של הפטור הוא משום שהוא מצטער א"כ מה שייך ליתן שיעור לזה והרי כל אחד הוא לפי מה שהוא מצטער וכאן מבואר שמשתסרח המקפה הוא שיעור לכולם ומאי טעמא הוא שיעור אחיד לכולם.

ואפשר לומר דהנה מצינו ב' סוגי מצוות: גדר המצוה בעלמא הוא כמו שמצינו גבי שופר דאמרין 'רחמנא אמר תקעו' וביאורו שאפילו שטעם השופר הוא בשביל להזכיר את אילו של יצחק, וכן מצינו ששופר הוא בשביל לערבב את השטן אך בזה הוא רק טעמא דקרא אך הוא לא עצם הדין, דעצם הדין לתקוע בשופר הוא מכיון שזה מה שה' אמר, ובחינוך מבואר עוד הרבה טעמים לזה וכמו בכל המצוות שיש טעמים בחינוך, אך הוא לא נכנס בגוף המצווה עצמה.

אמנם מצינו סוג מצווה שונה והוא מצוות ישיבת סוכה דמוזכר בתורה 'בסוכות תשבו שבעת ימים' ששם אין הביאור הוא שזה רמצצווה לישב בסוכה - מכיון שהקב"ה הוסיב את עם ישראל בסוכות **אלא הביאור הוא דזה גופא החפצא של המצווה עצמה דדין המצווה הוא הוא עצמו לישב בצילא דמהימנותא**, כלומר דזה עצמו החפצא של המצווה והוא לא טעמא דקרא, ויש להוסיף בזה דאדרבה כיון שבתורה עצמה כתוב 'כי בסוכות הושבתי את בני ישראל' נמצא דכאן התורה מחדשת שזה חלק מהחפצא של המצווה והוא לא בתורת טעמא דקרא אלא הוא בתורת '**חפצא דמצווה'** דהחפצא של המצווה הוא לישב בכזה סוכה.

ובזה יבואר מה שכ' הב"ח דיש כוונה המעכבת בסוכות שצריך לכוון 'כי בסוכות הושבתי' והוא דבר שלא קיים בכל התורה כולה, ואע"פ שאמרנו עצמו אומר משום שזה כתוב בתורה, אך הוא גופא שזה כתוב בתורה זה עצמו מוכח כולה מוכחה גמורה שהכוונה בזה הוא שזה גופא החפצא של המצווה והוא לא רק טעם בעלמא.

ועל פי זה הביאור בדין של משתסרח המקפה אינו משום שהוא מצטער ברגע שסורחת המקפה **אלא הוא משום 'משלו משל למה הדבר דומה'** כלומר הטעם הוא משום זה גופא שאין כאן סוכה ועל כן מותר לפנות את הסוכה והוא לא רק בתורת טעם חיצוני.

ועל פי זה אפשר להוסיף דבר נפלא הרי כאן בעצם יש משנה שהיא כוללת כמה דברים שהוא גם את הדין שאדם עושה סוכתו קבע ודירתו עראי וגם את גשמים, ולכאורה מה החיבור ביניהם ומאי טעמא המשנה מחברת בין שני הדברים.

והביאור הוא משום **שזה גופא באה לומר המשנה דהמשנה באה לומר את זה גופא שמה שהוא עושה את דירתו קבע הוא משום שהגדר של סוכה הוא לא שהוא אוכל ושותה בסוכה אלא הוא 'חי בצילא דמהימנותא' ועל כן הוא מכנה משותף בזה שהוא גם אוכל וגם שותה וגם ישן**, ואין הביאור הוא שכביכול יש כאן ציווי אחד לאכול וציווי אחר לישון אלא הביאור הוא שהציווי הוא לחסות תחת כנפיו והוא כולל אכילה ושתיה בסוכה, וכיון שכן על כן ברגע שהוא לא צילא דמהימנותא כי כביכול הקב"ה לא חפץ בזה ממילא מותר לפנות משום שאין האכילה והשתיה נעומדים בפני עצמם.

ובזה יבואר הטיב מה הטעם שיש חילוק בין הפטור של גשמים לבין הפטור של מצטער משום שגבי **מצטער הוא פטור בגברא** שהוא לא יושב בסוכה אך בפטור בגשם הוא **לא חפצא של סוכה** והוא לא פטור בגברא עצמו, ועל כן גם רבא לא היה יכול ללמוד את דינו מהמשנה והוצרך לחדש בפני עצמו שמצטער פטור מן הסוכה והטעם הוא משום הנ"ל שגום שכל מה שהמשנה מחדשת הוא רק בגדרי הסוכה ולא בגדרי מצטער.

ואולי לפי זה יתיישב באופן נפלא מאי טעמא נאמר רק בסוף הפרק הדין ששבעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וביתו עראי, והא לכאורה אם זה עיקר הדין דסוכה מאי טעמא נאמר הדבר רק בסוף הפרק והא היה צריך לכתוב בתחילה את הדין שצריך לאכול ולשתות ולישון בסוכה דזה עיקר המצווה, ומאי טעמא השאירו דבר זה לסוף.

והביאור הוא משום שבאמת **בתחילה המשנה דיברה רק על החלק של חיוב סוכה שהוא אכילה שתיה ושינה, ועל זה נאמר בתחילת הפרק דהישן תחת המיטה לא יצא ידי חובתו וכמו שכ' רש"י דעיקר המצווה של סוכה הואא אכילה שתיה ושינה, ואילו בסוף הפרק נתוב את הדין השני והוא חפצא דמצוות סוכה של 'צילא דמהימנותא'.**

ובאמת הביאו בשם רבינו מרן הגר"א הכהן דויטש זצוק"ל שכ' ג"כ כיסוד האחרונים דאיכא ב' חלקים במצות סוכה שהוא גם החלק הזה של עצם הישיבה.

ועל זה הביא דבר נפלא דהנה בתחילת הפרק אמרינן דהישן תחת המיטה לא יצא ידי חובתו, וכ' רש"י דעיקר מצות הסוכה הוא אכילה שתיה ושינה, ורצה לומר דכל מה שהוא לא יצא ידי חובה הוא רק מבחינת החלק של החיוב של הסוכה שהוא אכילה שתיה ושינה אך את הדין השני של 'צא מדירת קבע' הוא קיים גם באופן שהוא ישן מתחת למיטה והטעם משום שהוא נמצא בתוך הסוכה עצמה.

ובזה ביאר באופן נפלא מה שטבי עבדו ישן מתחת למיטה ולכאורה הוא פלא הרי אם באמת לא יוצאים יד חובה א"כ מאי טעמא טבי ישן מתחת למיטה ואיזה רווח היה לו בזה, ולפי הנ"ל הדברים נפלאים דהכוונה בזה הוא שהוא רצה לקיים את היצא מדירת קבע' אך לא את החיוב של ישיבה בסוכה שהוא כולל את האכילה השציה והשינה שלהו הוא סבר שהוא פטור ועל כן בזה יש קיום.

ולפי הנ"ל יוצא דבר מבחיל דבאמת עיקר מצוות ישיבה סוכה שהוא אכילה שתיה ושינה מובא רק ברש"י ולא מובא בעצם המשנה.

מצוות עשיית הסוכה

ועוד יש להוסיף בזה דהנה ידוע חידושם הגדול של רבותינו האחרונים **המשך בעמ' טז'** והוא דמלבד מצוות סוכה במהותה הרגילה יש מצווה מיוחדת בעצם

כתב בשו"ע דנהוג לברך על האכילה בסוכה. ובטעם הדבר שנהוג לברך על האכילה בסוכה לכאורה יש בזה ב' טעמים או שהוא משום שבאמת עיקר הברכה הוא ודאי לא על עצם האכילה בסוכה כיון שכל האכילה בסוכה הוא רק היכ"ת ליישיבה בסוכה אלא הביאור הוא שעל ידי האכילה בסוכה הוא פוטר את שאר החיובים בסוכה.

(ובאמת לכאורה הוא תימה הרי הוא נכנס לסוכה אינו מברך והרי קי"ל שהברכה צריכה שתהיה עובר לעשייתו וא"כ מה הביאור בזה שאנו אומרים שכיון שבהמשך הוא יאכל על כן הוא לא מברך,

והביאור בזה לכאורה הוא מוכרח משום שאפילו אם יש חיוב אכילה באמת אך הוא לא חיוב אכילה שעומד באופן עצמאי אלא הוא חיוב אכילה **שכל יסודו הוא כ'חלק ממצות סוכה'** והטעם משום שמצוות סוכה הוא גדר של דיורים ועל כן ברגע שהוא אול הוא ממשיך בקביעות הדיורים והברכה היא לא על החפצא של האכילה גרידא אלא הברכה היא על קיום הדיורים וזה יש על ידי אכילה).

אמנם יש טעם שני שהוא לא משום שהאכילה עצמה פוטרת את שאר הדברים אלא משום שכל התקנה היה על אכילה ולא על שאר הדברים.

והנ"מ בזה הוא בגוונא שהוא לא אוכל אלא הוא נמצא בסוכה ללא אכילה האם בזה הוא ודאי חייב לכולי עלמא לברך על שאר הדברים או דילמא דכיון דהחיוב שלו הוא רק על אכילה בסוכה ממילא אין לו חיוב לברך על שאר הדברים.

ובאמת הדברים הללו ברורים: הנה במשנה ברורה הביא בצורה מוחלטת את הצד שבאמת ודאי שהברכה הוא על כל הדברים אלא שהביאור שהברכה על האכילה פוטרת את שאר הדברים, וממילא הוא מביא שמי שמתענה באותו יום מכיון שהוא לא אוכל הדבר פשוט שהוא צריך לברך על הישיבה בסוכה של אותו היום.

אלא שכאן יש לתמוה כמה תמיהות:

א. המבואר מבאי (תרלת סקמ"ח): **"והמתענה בסוכות, או שאין דעתו לאכול פת באותו יום אז לכ"ע כל אימת שיצא יציאה גמורה חייב לברך דדוקא כשאוכל פת ס"ל להנחו פוסקים שמברך על עיקר חיוב הסוכה ופוטרו כל הדברים הטפלים אבל כשאינו אוכל לא שייך זה (ט"ז) ושאר אחרונים) וכתב הח"א דה"ה כשיצא יציאה גמורה לאחרא אכילה וחוזרו ונכנסו ולא יאכל עד הערב וקודם האכילה יצטרך עוד הפעם לצאת לביהכ"נ בדוה ג"כ לכ"ע צריך לברך"**

ולכאורה יש לתמוה תמיהה גדולה חזא מה ההבדל בין מה שהט"ז כותב לבין מה שהח"א כ' ומאי טעמא מה שהח"א כ' נקרא חידוש עד כדי שיש טוענים שהמ"ב לא קיבל חידוש זה ואילו הט"ז מובן לכ"ע.

ועוד דמבואר באמת מהמ"ב דלפי הט"ז במקרה של הח"א הוא באמת לא יצטרך לברך, והוא פלא אמאי והא גם כל הסברה הוא משום שהאכילה היא זו שפוטרת את שאר הדברים א"כ הדבר פשוט מאוד שאם הוא לא יברך על אכילה הוא יהיה צריך לברך ומ"ט יש עד שהט"ז יחלוק ע"ז.

ולכאורה הדבר פשוט שהכוונה בזה הוא שבשלמא אם באותו יום הוא לא מברך כלל על הסוכה בזה לכולי עלמא הוא צריך לברך על שאר הדברים אך אם הוא באותו יום מברך על הישיבה בסוכה בזה לפי הט"ז הוא לא צריך לברך אמנם הא גופא טעמא בעי מאי טעמא באמת הוא לא צריך לברך והרי כל הסברה בזה הוא משום שהוא פוטר וכאן הוא לא שייך. **ולכאורה** מוכרח מזה דבאמת הסברא של הט"ז הוא משום שהרי אמרה תורה בסוכות תשבו **שבעת ימים** נמצא שכל השבע ימים יש חיוב להיות בסוכה, ועל כן סבירא ליה להט"ז שברגע שהוא כבר בריך באותו היום הוא כבר לא צריך לברך מכיון שהוא כבר קיים את היום של ישיבת סוכה, ונמצא לפי זה דהברכה היא לא רק על עצם האכילה בסוכה אלא הברכה הוא **על קיום הדין של התורה בסוכות תשבו שבעת ימים'** ועל כן כל מה שהוא נקט הוא רק אם הוא מתענה בסוכות שאז אין לו את הקיום של שבעת ימים ועל כן בזה הוא יוצא ידי חובה.

ולפי זה הביאור הוא שאפילו בשעה שהוא לא נמצא בפועל בסוכה עדיין **ממשיך לו הקיום של מצוות סוכה כל זמן שהוא לא מבטל את זה.**

אמנם הח"א הוא זה שמחדש את הסברא השניה שהוא סבירא ליה דכיון שכל ישיבה וישיבה בפני עצמה היא מצווה בפני עצמה על כן אנו תמיד מוכרחים להגיע לזה שהאכילה היא זו **שפוטרת** את הישיבה ועל כן בכל מצב הוא צריך לברך אם אינו אוכל באותו זמן בסוכה.

ברכה על אכילה בסוכה

הרב יעקב ישראל שניידר

ולכאורה הסברא של הט"ז הוא משום דסבירא ליה שכיון שבאותו יום הוא כבר בריך לישב בסוכה הוא כבר קבע את אותו היום ונמצא שהברכה של האכילה פוטרת אפילו מה שהוא ישב קודם אפילו שהוא יצא באותו זמן יציאה גמורה משום שהוא הולך על עצם הדיורים בסוכה והדברים מחדשים מאוד.

אלא שכאן יש מקום תימה גדול: הנה מצינו בכמה וכמה מקומות במשנה ברורה שהוא דן על כל מיני דברים האם צריך לברך לישב בסוכה או לא, והתמיהה עולה מאליה, מה הנידון בזה האם הוא צריך לברך או לא, והרי לכאורה הדבר פשוט שהוא צריך לברך שהרי אפילו אי נימא שלא מברכים על כזה סוג של אכילה מכיון שזה לא נקרא אכילת קבע אלא הוא נקרא אכילת עראי, אך הדבר פשוט שהוא עכשיו יושב בסוכה והרי תמיד הסברא הוא משום שאנו אומרים שהאכילה פוטרת את הישיבה בסוכה וכיון שכאן אנו אומרים שאין אכילה הפוטרת שוב הדר דינא שיהיה עצם הישיבה בסוכה שהיא עצמה תחייב אותו לברך על לישב בסוכה **והוא פלא גדול!!!**

והנה המקומות שבהם דן רבינו המשנ"ב בספרו האם צריך לברך או לא:
א. הבדלה האם צריך לברך לישב בסוכה.

ב. פת הבאה בכיסנין הוא דן האם צריך לברך או לא ולמעשה המסקנא שלו הוא שהוא יישב מעט בסוכה ואז יהיה יכול לברך.

ג. יין - הביאור הלכה דן האם צריך לברך לישב בסוכה או לא והאם הוא נחשב 'קבע' ואע"פ שבסוג הוא מסיק שהוא ודאי נחשב קבע והוא נותן בזה טעם שכיון שהעיקר כאן הוא 'תשבו כעין תדורו' ע"כ ברגע שאדם קובע את סעודתו עליו הוא חייב בסוכה, אמנם עדיין יקשה תיפוק ליה מדין זה שהוא יושב בסוכה בזמן זה, ומדין זה הוא היה צריך לברך לישב בסוכה.

ד. שינה - אנו לא מברכים על שינה בשוכה, ולכאורה הוא פלא מאי טעמא לא מברכים על שינה והא לפי דברי הח"א אין צד לא לברך על שינה בשוכה.

אמנם מאידך ודאי שפשטות לשונו הוא שכל החיוב לברך לישב בסוכה הוא רק על חמשת המינים ולא על דברים אחרים.

והנה ישנו דבר מאוד מעניין דאיתא בשו"ע שכל תבשיל מחמשת המינים אם הוא קובע עליו חשיב קבע והוא צריך לברך לישב בסוכה ובביאור הלכה מביא דהמקור לזה הוא מדברי המאמר מרדכי שהוא מביא שכל דבר שהוא קובע עליו בדידיה תליא מילתא (ובאמת המאמר מרדכי לשיטתו לק"מ כיון דהוא סבירא ליה דכל הברכה הוא רק על האכילה בלבד).

אמנם במאמר מרדכי בפנים מביא את זה אלא שהוא מצרף גם את הנושא של פת הבאה בכיסנין ואילו הביאור הלכה לא מביא כלל את הדעה הזאת ויש לעי' האם הוא חולק על זה או לא.

חידוש גדול בדעת הח"א

רצו לומר (הרב שלום בוגץ שליט"א) דגם לפי דעת הח"א אין הכוונה שבשעה שאדם יושב בסוכה הוא מברך לישב בסוכה על עצם הישיבה בסוכה, אלא הביאור בדבריו הוא **שברגע שהוא שוהה מעט בסוכה יש לו חיוב ברכה בסוכה** אך אין הביאור הוא שעל עצם הישיבה הוא מברך אלא צריך שהייה מסוימת, ועל פי הנ"ל אפשר להוסיף דהוא הדין הכא הוא צריך שהייה, וזה הביאור במ"ב שאומר גבי פת הבאה בכיסנין שהוא צריך לשהות מעט בסוכה, ולכאורה מה יש בזה שהוא שוהה מעט בסוכה, אלא הביאור בזה הוא שלפי הח"א צריך שהוא יהיה מעט זמן, ועל כן הוא רוצה לצאת ידי חובת הח"א.

עוד רצו לומר דגם לפי דעת הח"א אין הביאור הוא שכל אכילה יש לה שהייה אלא שברגע שהוא אוכל הוא לא שוהה והוא לא מקיים לפי הח"א ישיבה בסוכה, והטעם משום שהוא אוכל עכשיו, וכמו שאם אדם ישתה מים במשך הרבה זמן לא יברך לישב בסוכה, מכיון שמה שהוא נכנס הוא לשתות מים ולא בשביל לשהות בסוכה ועל כן הוא לא מברך.

וצריך עיון לפי הח"א מאי טעמא הוא לא מברך על השינה עצמה, וקשה מאוד לומר שבשינה הוא נקרא שהוא ישן בסוכה והוא לא שוהה בסוכה. ובאמת ידוע בשם רבינו יהודה שהוא משום שמא ייירדם וקשה תיפוק ליה מדין זה שהוא שוהה בסוכה.

ועוד קשה אם הברכה בשינה הוא על זה שהוא הולך לישון מכיון שבשינה עצמה הוא לא מקיים את המצווה א"כ **מה הנידון בזה שהוא דן שמא הוא לא יירדם והא אדרבה אם הוא לא יירדם הוא ודאי מברך**.

עשה סוכתך קבע ודירתך ארעי | הרב יוסף גולדשטיין

יש לו כלים בבית מעלם לסוכה. אך אין צריך לקנות לצורך זה. והיינו דהעיקר דמה דיש לו בביתו צריך לעלות לסוכה. דבזה חשיב דעקר דירתו לסוכה. וכן ראיתי מביאים מהחיי אדם כלל קמ"א ב' דכ' "ויציע המטה ויכסה השולחן בסוכה ולא בביתו כדי להראות שאין זו דירתו". היינו דיש עניין דלא יהיה בבית).

ולפ"ז גם החשש שמא ימשך אחר שולחנו הוא טעם בגזירה. אך מ"מ יש גם גדר בגזירה דכשהשולחן בתוך הבית הוי חיסרון במה דיצא מהבית ונכנס לסוכה דהרי שולחנו עדיין בתוך הבית. (וכמו ששמעתי בשם מרן הגר"מ פינשטיין זצ"ל דיש גזירות דחוץ מהטעם של הגזירה יש גם מטבע לגזירה.) וגם הוא שייך לעצם החשש. דאינו סתם חשש דיצא מהסוכה אלא הוא חשש דייחזור לביתו דיצא ממנו. אך מ"מ כיוון דיש בזה גדר להחשיב דלא עקר דירתו ע"כ גזרו ר' בשולחן דהוא עיקר החשיבות היכן הוא גר. (דמקום אכילה עיקר.) ולא במיטה דאין חשיבות דלא עקר כשהמיטה בבית.

ולפ"ז גדר הגזירה דכשהסוכה באופן דיכול לימשך חסר בחשיבות דעקר לסוכה. וע"כ הלשון דשולחנו בבית דאף דהגזירה הוי גם אם סתם יהיה בחוץ מ"מ צורת הגזירה להחשיב דלא יצא מהבית וע"כ כתיב באופן כזה. וע"כ כוונת המלחמות הנ"ל דסוכה קטנה דאין שם כלל שולחנו החשש הוא דיביא שולחן ויצא החוצה דצ"ל ככוונת המלחמות דהוי סוג חשש השייך לעיקר עניינו של הסוכה דלא קבע דירתו בסוכה. וע"כ כוונתו דכיון דהוי במקום דגם אם יביא שולחן עלול לימשך א"כ דומה בגדר לסוכה גדולה דשמא ימשך וכנ"ל.

ולפ"ז מובן השמועה הנ"ל מהח"ח דגם בשעת השינה היה שולחנו בבית כיוון דיש עניין חיובי דהשולחן יהיה בבית דע"ז יותר מתקיים העשה סוכתך קבע וביתך ארעי וכהנ"ל. (לכאו' אינו מעכב.)

ה		 לתרומות עבור עניי הקהילה בפיקוח מורינו הרב שליט"א נא לפנות לגבאי ביהמ"ד	 לתרומות עבור עניי הקהילה בפיקוח מורינו הרב שליט"א נא לפנות לגבאי ביהמ"ד	 לתרומות עבור אחזקת הכולל נא לפנות אל הרב י.י. שניידר 054-8475219
----------	---------------	--	--	---

'אַלקהתם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פָּרִי עֵץ הָדָר כֹּפֶת תְּמָרִים וְעֵנָף עֵץ עֵבֶת

פִּינְטִינִי

א. קנין ארבעת המינים המחנה אפרים קנין משיכה ס' ב' כ' דצריך לשלם מעות קודם החג עבור הד' מינים כדי שיהיו שלו ולא מהני משיכה לבד דקנין דרבנן לא מהני לדאו' (ובמ"ב תרנ"ח סק"י כ' דסגי שיביאו לחצרו).

ב. לקנות ד' מינים מקטן כ' הגרשז"א וכן במנח"י ח"ה סי' סה שלא לקנות ד' מינים מקטן כיון שאין בידי להקנות וליכא לכם ועי' בביה"ל סי' תרנ"ח ס"ו ד"ה לא יתנונ, והכת"ס או"ח קכ"ב לימד זכות על המקילין.

ג. איגוד הלולב כ' בשו"ע סי' תרנ"א ו'מוצה לאוגדם בקשר גמור' דהיינו שני קשרים זה על גב זה משום נוי וכו' במ"ב שם סק"ח שנוהגים לעשות בית יד מעלי הלולב אמנם החת"ס נקט להלכה שאין יוצאין כדי איגוד רק בקשר ע"ג קשר שנאסרה עשייתו בשבת ויו"ט שרק הוא קרוי קשר וזהו נוי לולב.

ד. צורת האיגוד כ' המשנ"ב סי' תרנ"ד סק"ה בשם הביכורי יעקב דאין איגוד אלא ככה"ג שאינו יכול להוציא ההדס והערבה אלא א"כ יתיר הקשר והיכא שיכול להוציאם שלא ע"י התרת הקשר לא חשיב איגוד.

ה. צורת נטילת ד' מינים כ' הכפות תמרים (סוכה ל"ט ע"א) דלכתחילה בעינן שיגביה הד' מינים לפחות ג"ט דפחות מזה לא חשיבא הגבהה, ועכ"פ לא יפחות מטפח, ויש שכו' (חיים וברכה סי' תרנ"א ס"ק קפ"ט) דדי שיגביהנו כל שהוא, ויש שכו' (רש"ש סוכה מ"ג ע"א) דאפי' כל שהוא לא בעינן ודי במה שאוחזם בידי, והגרשז"א הסתפק בזה.

ו. ד' מינים רטובים כ' השדי חמד (מע' ד' מינים סי' ג' אות כ"ח) דיש להיזהר שלא יהיו הד' מינים רטובים, כיון דחיי' שמא יחצצו המים בין ידיו למינים, ולא עלתה לו נטילה, ולכן ידקדק ליישב הלולב קודם נטילה, אמנם יש בפוסקים דלא חששו לזה.

ז. ברכות התורה קודם נטילת לולב כ' הבכורי יעקב (תרמ"ד ס"א) לזיזהר שיברך ברכות התורה' קודם שנטל הלולב ויש חו' (מ"ב סי' מ"ז סק"ז) דמותר לקיים מצוה קודם ברכה"ת.

ח. מספר הנטילות ביום הראשון ביוצא בשל אחר יש שכו' (לוח א"י בשם הגר"ח ברלין, ובשו"ת בנין שלמה בשם הגר"י סלנטר) דהיכא שלוקח לולב מחבירו ביום הא' כדי לצאת בו אינו יוצא בנטילה הרא' כיון שהיא לשם קנין ובעי' שיטלם שנית לשם מצוה ויש חו' (הגרש"ז שם פ"יא סי"ב, וכן כ' במשיב דבר ח"ה סי' מ"ג ד"ה החזיק) שמהני נטילה אחת לקנות ולצאת יד"ח.

ט. תפילה במנין מול הלל ביחידות דעת הגריש"א (אבני ישפה תפילה פט"ו סי"ז) דעדף להתפלל הלל ביחידות ולנענע בד' מינים של חבירו מאשר להתפלל ללא ד' מינים, אמנם עי' בלקט יושר עמ' קמ"ז ועי' תשוה"נ ח"ג סי' ר"ב דיאמר הלל בציבור ואח"כ יטול הלולב.

י. נטילה כמה פעמים ביום כ' החיי אדם (כלל ס"ח סקכ"ג) שאף דשרי ליטול הד' מינים אחר שיצא בהם, ואפי' מאה פעמים, מ"מ הוא רק כשאינו מכוון לשם מצוה, דבלאו הכי עובר בלאו דבל תוסיף. ויש חו' (ביאוה"ל סי' ס' ל"ד ס"ג) שאפי' מכוון לקיים המצוה כל פעם אינו עובר. (ויל"ע דאי מקיים המצוה כמה פעמים ביום מה שייך בזה בל תוסיף).

יא. שיחה בין נטילת לולב לנענועים יש שכו' (הגר"ד בהר"ן הובא במקראי קודש סוכות ח"ב סי' ט"ז אות ב') לא לשוח כלל מברכת 'על נטילת לולב' עד לאחר הנענועים שבהלל.

יב. בל תוסיף לאחר הנטילה במין א' לחוד יש שכו' (ט"ז תרנ"א סק"ז הובא בביאוה"ל שם ד"ה אבל) דלא יטול הלולב לבדו אף לאחר שקיים המצוה משום בל תגרע' ולא יוסיף נמי על הד' מינים ובאחרונים חולקים וכן נקט המ"ב (א"ר הובא בביאוה"ל שם) דאחר מקיים המצוה אין שייך בזה בל תוסיף ובל תגרע.

יג. קה נוטל תחילה למצוה כ' השע"ת תרנ"א סק"ח שבנטילתו מקדים נטילת הלולב לאתרוג וכשמניחים ניח תחילה האתרוג ואח"כ הלולב, ויש שחו' בזה (מג"א) שיטול תחילה את האתרוג ויניח תחילה את הלולב.

יד. כוונה זכר למקדש כ' הגרשז"א (הלי"ש פ"יא סע' כ"ה) דלכתחילה יכוון בנטילת לולב בשאר הימים חוץ מכוונת המצוה שהוא זכר למצות לולב שהיה בזמן ביהמ"ק, וכו' במנחת שלמה (ח"ב סי' נ') 'נראה דחייב כל אדם ללמד בביתו שנטילת הלולב כל שאר הימים היא בגלל דרישה לציון דעבדינן לה זכר למקדש כי הרי כל התקנה היתה בשביל כ"ן.

טו. דקל קנרי האג"מ (או"ח ח"ד קכ"ג) כ' לפסול אף בדיעבד את הלולב הקנרי' שהוא מין דקל שאינו מוציא פירות הראויים לאכילה ושונה בצורתו משאר עצי התמר אך הגרש"ז הכשירו לכתחילה וכו' ואין לערער כלל על כשרותו למצוה'.

טז. לולב עם קורא יש המחמירים (הגרי"ז) שלא לקחת לולב עם קורא, שיש לו קליפה אדומה משום שא"א לבדוק את תיומותו וחששו לשיטות שנחלקה התיומות או נסדק הלימנק שנראה כשנים פוסל במשהו אמנם יש המדקדקין ליקח דוקא לולב זה ובכיוורי יעקב סק"ט כ' שלולב כזה הוא מצוה מן המבוחר ובארוחות רבינו ח"ב עמ' רל"ב כ' שהחזו"א בתחילה העדיף לולב עם קורא' והחשיבו להידור אך כשחשב שבבריסק הורידו את הקורא' לבדוק הוריד אף הוא עוד כ' שהרבה פעמים כשמורידים הקורא' אז פוסלים הלולב ועושים ההימנק ואדרבא כשהוא סגור זה הכי כשר דהקורא' הוא חלק מהלולב וכו' הפוסקים (מו"ז ח"ד קנ"ד) שאף בלולב עם קורא' נכון שיפרידו

דקדוקים בארבעת המינים | הרב יעקב ישראל שניידר

את העלים שבצידי הלולב כדי שיוכל לקיים דין נענוע ע"י כסכוס העלים.

יז. נחלק העלה העליון כ' הרמ"א (תרמ"ה ס"ג) שנוהגים ליקח לולב שלא נחלק העלה העליון שלו כלל כיון שיש מחמירין אפי' בנחלקה העלה העליון קצת משום שע"י הנענועים יהיה סדוק כולו ובחיי אדם כ' דלדעה זו יש להחמיר אפי' במשהו ודלא כט"ז שהצריך טפח ועי' במ"ב (שם ס"ק י"ט) שמדינא אין לחוש לזה כלל, כל זמן שלא נחלק רובו. והמהרש"ם נתן עצה להדביק מה שנחלק כיון דכל טעם הפסול הוא מחמת שיכול להסדק רובו ע"י הנענועים משא"כ כשמדבקו.

יח. הפרשת תרומת מעשר עני ומעש"ר באתרוג דעת החזו"א (הנהגות החזו"א אות ה' והליכות שלמה פי" ס' כ"ה בשם הגרש"ז להיזהר להפריש (מלבד התרומה שבלאו הכי אסור באכילה עי' מ"ב סי' תרמ"ט סקמ"ה) אף המעשר עני ומעש"ר, דאף שבעלמא אמרי' הממע"ה ודי בקריאת שם בעלמא, מ"מ בד' מינים דבעינן 'לכס' בעי' שיפרישנו ממש, דבלא"ה הרי יש לעני או ללוי חלק בהם.

יט. חיבור האתרוג ללולב כ' השו"ע סי' תרנ"א סי' י"א 'צריך לחבר האתרוג ללולב בשעת נענועו' ויש שכו' (כה"ח סי' תרנ"א סק"ו בשם הרדב"ז) שזיהר שאף אצבעותיו לא יחצצו בין האתרוג ללולב.

הידורי האתרוג
כ. כ' בתפארת ישראל (יכין מסכת סוכה פרק ג משנה ו) 'ותואר אתרוג מהודר יש בו ה' תנאים א. לפי נקיותו חשיבותו כפי שהיא נקי יותר, כך הוא ג"כ מהודר טפי, אולם על חוטמו דהיינו כל מקום המדרון שבראש האתרוג צריך שיהיה נקי מאד, אפילו מכתם קטן כחדו של מחט ב. שיהיו בליטות רבות על גופו ולא יהא חלק. ג. שיהיה העוקץ שבתחתיתו שבו האתרוג תלוי באילן, משוקע, שיהא האתרוג בתחתיתו בולט סביב סביב להעוקץ הבולט. ד. שיהא בנוי כמגדל ולא ככדור או דומה לכדור במקצת. ה. שיהא שושנתא שלימה בראש האתרוג ומוכוון נגד העוקץ שלמטה.

כא. אתרוג **צהוב** כ' הבכורי" סקמ"ט 'בעל נפש יחוש לעצמו כדעת הב"ח שלא ליקח אתרוג שעדיין יש בו ירוקת ככרתי אף שידוע שישתנה לבסוף וגם התחיל להוריק, ואם עדיין ירוק לגמרי פסול לכ"ע. ועי"ע בשדי חמד מערכת ל' כלל קמ"א אות ס"ד, ובשו"ת משכנות יעקב סי' קכז, ובמועו"ז כתב שכן נהגו להקפיד גאוני בדיסק צ"ל.

ובתשובות והנהגות כרך ה סימן ריא כתב דהנה רוב אתרוגי ארץ ישראל הבלתי מורכבים הם ירוקים, ותמוה לומר שלפוסקים אלו רוב בית ישראל אינם יוצאין ידי חובת מצות אתרוג.

והאמת יורה דרכו שדוקא מפני שרובם ירוקים ומצויים כ"כ אין בזה חסרון הדר, כמו אתרוג שחור ככוש שהוא כשר והדר, וכמו שמבואר ברמ"א (סי' תרמ"ח סי"ג) דאותן חזיות שקרוי 'מול" (בלעטלך) יש להכשירם דכיון שרביתייהו כן אין בזה חסרון הדר, וכן מצאתי בקדמון כפתור ופרח" (פ"י) שכמו שהכשירו חכמים אתרוג הכושי בארץ כוש שדרכם כן ה"נ יש להכשיר אתרוגים בלי פיטמים בארצות שדרכו כן, וא"כ הוא הדין בירוק.

ולפנים בישראל האתרוגים שהגיעו מינווער או מרוקו היו צהובים ויפים ולכן פסלו ירוק, אבל לדידן שבארץ ישראל בסוג של בלתי מורכבים היום דרכם כן כשר, אבל ודאי שצהוב שנאה יותר, יותר מהודר, ובלאו הכי נראה שלמחמירים שפסלו ירוק היינו רק ירוק ככרתי אבל ירוק שמשונה מירוק ממש וניכר תחילת הציהוב אפשר שגם הפוסלים ירוק לא נתכוונו לזה).

ואמנם בדברינו יש שלימדו זכות שירוק בלתי מורכב כשר למצוה גם להפוסלין ירוק **אבל פשיטא שאם אפשר להשיג כולו צהוב זהו הידור גדול במצוה וכן נהגו להחמיר בזה מאד בבית בריסק.**

וכ' בהליכות שלמה (פ"י הכ"ג) 'לכתחילה יש להדר שיהא אתרוג צהוב ולא ירוק' וכו' דסגי שיהא עיקרו צהוב ולא כולו צהוב והגר"ז הקפיד מאוד שהאתרוג יהי' צהוב לגמרי ולא יהי' ירוק אף במקצת כדעת המשכנות יעקב שאין יוצאין באתרוג ירוק אף אם סופו לחזור למראה אתרוג.

כב. אתרוג בלי פיטם. יש מן הפוסקים דס"ל דאתרוג ללא פיטם פסול ויש מתירין לכתחילה.

הגרנח"פ שיינברג במכתב לספר לקיחה תמה כתב '**לא ידעתי למה העולם נוטים להקל בדבר זה** ליטול אתרוגים שאין להם פיטם דהרי מלשון הרא"ש שהביא הרמ"א בסימן תרמ"ח ס"ז מבואר דמייירי באתרוגים שלא היה להם פיטם שבאתרוגים שלנו הגורם לכך הוא הקלקול בעצים שחלשים הם **ובעיני ראיתי** שבאותו עץ עצמו ישנם אתרוגים בעלי פיטם שנשאר עד אחר הקטיף ואתרוגים שהפיטם נפל מהם ולא שייך לומר על דבר כזה שכן דרך ברייתו ללא פיטם.

ודעת רבינו הגר"ש אויערבאך צ"ל כפי שהעיד הרב יצחק ויסמן קובץ אור ישראל שם עמ' קו וז"ל שמעתי ממרן הגר"ש אויערבאך דאף לדעת החזו"א מקורו בראשונים וכן נהגו גדולי ירושלים למעשה לקחת אתרוג ללא פיטם **אבל כיום דנעשים פעולות מיוחדות לשמור על הפיטם ממילא נפל ההיתר** דזה תהליך האתרוג שנופל הפיטם ולכן מן הראוי לקחת אתרוג עם פיטם לקיום המצוה וכן דעתו להקפיד בזה למעשה עכ"ל.

המשך מעמ' קודם

וד' מרן הגריש"א לחלק בין אם נפל קודם שליש גידולו לבין נפל לאחר שליש הגידול דכל מה שהוכשר ברמ"א מטעם דהוי כאילו לא היה מעולם הוא רק אם נפל קודם שליש גידולו דאין לו שם אתרוג.

אמנם מהחזו"א נמסר דהוא כשר לכתחילה אם נפל בדרך גדילתו וכו' בשמו דהוא אף אם נפל אחרי שנפל מהעץ כן ד' הגרשז"א להתיר לכתחילה אם נפל בדרך גידולו על העץ).

כג. שינוי **מראה בפיטם** בתשובות והנהגות כרך ג סימן קפא כתב דשינוי מראה בפיטם דעת הגר"ח מבריסק צ"ל (ראה חיים וברכה אות רס"א) להכשיר שאינו מגוף הפרי, והוא תלוי בשאלה אם הדר באתרוג הוא הלכה בפני עצמה בסוג הפרי או שהוא דין הידור מצוה שבעלמא הוא לכתחלה וכאן לעיכובא, ומתבאר בזה מחלוקת רש"י ותוס' ר"פ לולב הגזול, עיין במש"כ במועו"ז בח"ו סימן נ"ה ובח"ח שם וכן שינוי עם נקודות שחורות על ידי ריסוס או שנדבק שמה תלוי בחקירה הנ"ל דאם הוא הלכה באתרוג עצמו, י"ל דשינוי מראה בפיטם שאינו מגוף האתרוג אינו פוסל, אבל אם הוא דין הידור מצוה ונתחדש שבאתרוג הוא לעיכובא, אף ע"ג הפיטם י"ל דפסול, דעכ"פ אין כאן דדר. ולמעשה יש להכשיר בדיעבד כשאין אחר. והגרשז"א (מעדני שלמה עמ צה) ס"ל דאם יש שינוי מראה כנקודה שחורה הנראית לעין על הפיטם, אין ראוי לקחת אתרוג כזה, כיון שלדעת כמה ראשונים הפיטם הוא החוטם, וכתב שיש עצה לזה לקלוף את המראה, דבפיטם של האתרוג אם הוא כמין עץ ולא מבשר האתרוג יש לסמוך ולקלף, וזיזהר שלא לשוברו).

כד. הידורי הלולב
במטה אפרים כתב שהדר המובחר בלולב יש בזה ז' תנאים: א. שיהא לח וירוק מראשו לסופו הן השדרה והן העלים בלי יבשות כלל והעיקר שלא יהא למעלה ראש התיומת יבש. ב. שיהא נאה והדר בתוארו וגידול שיהא ישר בגידולו כשרביט בלי שום נטייה ועקמומית לאחד מהצדדים ובראשו לא יהא נכפף כלל אף משוה. ג. שלא יהא נקטם אף משוהו מראש התיומת ד. שלא יהא נסדק ונחלק כלל העלה העליון האמצעי שבראש השדרה אף משוהו. ה. שלא יהא העלין פרודין זה מזה כלל אלא מתאימות וסמוכין להדדי כגוף אחד ועי' הנענוע יתפרדו זה מזה. ו. שלא יהא בו חשש מורכב. ז. שהלולב יכלה באמצע למעלה בחד תיומת והוא מצוה מן המובחר אבל התיום דהיינו שכלה למעלה בשתי תיומות יש לחוש לדעת המחמירין, לכן אם אם אפשר יש להחמיר.

ולשון מרן הגרשז"א מרשימה בכת"י: הידורים בלולב לא יהי' בעל שתי תיומות לא יהי' יבש למעלה לא יהי' מכוסה בקארע, ישאר טפח מן השדרה לאחר גובה ההדס, והערבה לא יהי' כפות כעץ כי הפמ"ג מסתפק לפוסלו.

כה. אחזקת הלולב בב' ידים יש שכו' (עי' משנ"ב סי' תרנ"א סק"ח) להיזהר אף בשעת אמירת ההושענות להחזיק הלולב ביד ימין והאתרוג בשמאלו כל זמן ההקפות ולא כאותם שמחזיקים הד' מינים ביד אחת והסידור ביד שניה (וכן עורר הגרש"ז עיין הליכות שלמה פ"יא הע' 74).

כו. לאחוז בכל אצבעותיו יש שכו' (נפש חיה מרגליות סי' תרנ"א) לזיזהר לאחוז המינים בכל אצבעותיו ולא בב' וג' אצבעות ועי"ז האתרוג תלוי באוויר דלא חשיב נטילה כה"ג.

הידורי ההדס
כז. הדס ללא ריח כ' התפארת ישראל (חולין פ"ג מ"א) להחמיר לא ליקח הדס שאין בו ריח כלל שמא אינו הדס אלא הירדוף (ואפילו נשתנה ואינו ממית שמא נשתנה טבעו אך עדיין אינו הדס). כח. הדס שראשו רך כ' האגלי טל (מלאכת קוצר סי' ל"ב סקנ"ט אות י"א) שהדס שראשו רך וירוק כירק פסול דהא כתיב בקרא ענף עץ עבות וכו' והני לאו ענף עץ והוא כנקטם ראשו ופסול, ויש שכו' (דעת הגרש"ז הליכות שלמה פ"יא אות י"ב) להכשיר לכתחילה. כט. אורך ורוחב עלה ההדס הגרשז"א שם אות י"א כ' להדר שלא יהיה עלה הדס באורכו ורוחבו יותר מצפורן האגודל יותר מ-2 ס"מ דחיי' לשיטת הבה"ג שזהו הדס שוטה, (ובמהרש"ם יו"ד ל"ה סקכ"ד כ' יורבים אינם יודעים מזה) ועי' תשובות והנהגות (ח"ב סי' ש"ב) דיש הידור ליקח מצפת ששם אין בעיה זו.

הידורי הערבות
ל. החלפת הערבות מידי יום כז. יש שכו' להיזהר בענין הערבות, שמצוי שאחר יום או יומים כבר אינם הדר ואף ששאר המינים הם הדר שבהדר מ"מ כיון שכל הד' מינים הם מצוה א', זה מגרע ההדר בכל הד'. וכו' ברמ"א (תרנ"ד ס"א) שהמנהג להחליפם כל יום וכן נהגו החזו"א והקה"י. לא. ערבה התלויה למטה החזו"א (סי' קמ"ו ס"ק ל"ה) מסתפק בעלי הדס וערבה התלוין למטה, שאפשר שהן פסולות כיון שבעינן שכל חלק וחלק שבו יהיה כדרך גדילתו.(ועי' הליכות שלמה דכן נהגו ואבותינו מעולם ולא שמענו להחמיר).
לע"נ
האשה החשובה מרת טובה בת ר' צבי הכהן הורביץ ע"ה נלב"ע יום הכיפורים התשפ"ד ת.נ.צ.ב.ה.

וְעֶרְבֵי נֶחַל וּשְׁמַחְתֶּם לִפְנֵי ד' אֱלֹקֵיכֶם תְּבַעַת יָמִים

חידודין | הגאון רבי אברהם ישעיהו גליק שליט"א

שתי סוכות הבנויות בצורה שווה אחת כשרה ואחת פסולה

א. בשו"ע (סי' תרכט יט) איתא 'פירס עליה סדין מפני החמה, או תחתיה מפני הנשר, כלומר שלא יהיו עליו וקסמין נושרים על שלחנו, פסולה, אבל אם לא פירס אלא לנאותה, כשרה והוא שיהא בתוך ד' לסכך'. וא"כ יתכן סוכות שפרסו בהם סדין תוך ד' לסכך ואחת תהיה כשרה ואחת תהיה פסולה, דאחד פרס מפני הנשר ואחד פרס בשביל לנאותה.

ב. אם אחד בנה את הסכך קודם הדפנות, או אחד הניח את הסכך שלא לשם צל, אע"פ שהסוכה היא אותה סוכה מ"מ היא פסולה.

ג. סוכה הכשירה מדין מיגו דהויא דופן לשבת, וסוכה אחת נמצאת באר"י וכבר הגיע שבת ואחת נמצאת באמריקה ועדיין לא הגיע שבת.

ד. בשו"ע (סי' תרלג ד) לגבי סוכה למעלה מכו' אמה איתא 'מיעטה בתבן וביטלו, הרי"ז מיעוט, וא"צ לומר עפר וביטלו. אבל סתם אינו מיעוט, אפי' בעפר, עד שיבטלנו בפה'. וא"כ משכח"ל בב' סוכות הגבוהות למעלה מעשרים והניחו בהם תבן, והאחד ביטל והשני לא ביטל.

ה. סוכה המסוככת במטלניות שאין בהם שלושה על שלושה. דלגבי עשיר הסוכה כשרה דאין המטלניות מקבלות טומאה, ולעני זה סוכה פסולה דהוי דבר המקב"ט. (כך מבואר בדברי הגר"ח הלוי).

להכשיר סוכה ע"י דיבור
א. בסוכה למעלה מעשרים אמה ונתן בה תבן למעטה, דמבואר בשו"ע (סי' תרלג ד) שצריך לבטל את התבן בפיו. ויוצא שע"י ביטול התבן בפיו הוא מכשיר את הסוכה. (אמנם ע"ש במ"ב סק"ג שיש מן האחרונים הסוברים שביטול בלב גס מהני). ב. בסוכה הכשרה רק לשבת של סוכות מדין מיגו דהוי דופן לענין שבת הוי דופן לעניין סוכה. דלכאורה כשיקבל על עצמו תוספת שבת יכשיר בזה את הסוכה. ויש לדון בסוכה הנ"ל הכשרה רק לשבת של סוכות מדין מיגו, מה יהיה ככה"ג שהסוכה שייכת לשתי שותפין ואחד מן השותפין קיבל על עצמו תוספת שבת והשותף השני לא קיבל ע"ע תוספת שבת. האם נאמר מיגו דהוי דופן להאי שקיבל ע"ע תוספת שבת הוי דופן להאי דלא קיבל ע"ע תוספת שבת, או דילמא חד מיגו אמרי תרי מיגו לא אמרי'.

סוכה שפסולה לאיש וכשרה לאשה

בסוכה גדולה ושולחנו בתוך הבית מבואר בשו"ע (ס"וס תרלד) דמי שיושב כך כאילו לא אכל בסוכה, ויש לדון דהני מילי לגבי איש שמחויב בסוכה, אבל אשה שאינה מחויבת בסוכה לא גזרו בה ואם תשב כך תקיים מצות אכילה בסוכה. (וכן נקט הגריש"א, קב ונקי ח"א סי' קצג).

שני אנשים בסוכה אחת וכל אחד יצא יד"ח אם יהיה במקומו של השני **תשובה** - באיצטבא באמצע מבואר בשו"ע (תרלג ז) ובמ"ב שם שכל הד' צדדים כשרים דבכל צד שיושב יכול לומר שזה הוא הרוח הרביעית וכל שאר הג' צדדים הם הדופן עקומה. אמנם איתא שם בשער הציון שהביכורי יעקב מסתפק אם באדם אחד מהני. והיינו שאדם אחד שביקר מתחילה לישב ברוח אחד ויש ספק אם יכול לעבור ולשבת בצד השני כיון שבאכילה זו הוא קבע מהם הדפנות ומתו הרוח הרביעית. ולפי"ז משכח"ל בשני בני אדם שכל אחד בייך בצד אחר, ואח"כ החליפו מקומותיהן, שיצטרכו מלכתחילה כל אחד לחזור ולשבת במקומו הראשון.

ישב בסוכה למעלה מכו' אמה ויצא ידי חובה
בשמעתתא דאיצטבא (סוכה ד) מבואר ברש"י שבבנה בה איצטבא באמצע אף המקום שחוץ לאיצטבא כשר אע"פ שהוא למעלה מכו' אמה מדין פסל היוצא מן הסוכה. (והרא"ש שם פליג ע"ש) וכן נפסק בשו"ע (סי' תרלג ה) 'היתה גבוה מעשרים ובנה בה איצטבא כנגד דופן האמצעי על פני כולה, ובה שיעור סוכה, כשרה כל הסוכה אפילו מהאצטבא והלאה'. דופן האמצעי על פני כולה, ובה שיעור סוכה, כשרה כל הסוכה אפילו מהאצטבא והלאה'.

שכח יעלה ויבוא בחוה"מ סוכות ולא צריך לחזור
בליל שבת חוה"מ אם שכח להזכיר יעלה ויבוא יש לומר דאין צריך לחזור. - דין זה חידש מהמרש"ם (דע"ת סי' רסח יג) וזה מבוסס ע"פ משי"כ רע"א (סי' קיד ה) דבליל שבת מי ששכח לומר משיב הרוח אין מחזירין אותו דהא אם התפלל רק מעין שבע יצא אף דבברכת מעין שבע אינו מזכיר גשם א"כ במה שהתפלל סדר התפלה כראוי רק שלא הזכיר גשם, לא גרע ממעין שבע, והניח רע"א בצ"ע לדינא. וע"פ זה כתב המהרש"ם דה"ה לענין יעלה ויבוא כיון דבברכת מעין שבע לא מזכירים יעלה ויבוא בעל כרחך שבליל שבת יוצאים בדיעבד גם ללא הזכרת יעלה ויבוא.
אתרוג הכשר במקום אחד ופסול במקום אחר

א. אתרוג של מעשר שני. בירושלים הוא כשר כיון שראוי לאכילה, ומחוץ לירושלים הוא פסול דאין בו היתר אכילה - כן הוא הדין לדעת רש"י והרע"ב.
ב. בשו"ע (תמחז יז) איתא 'מקום שהאתרוגים שלהם ענין שחורות מעט, כשרים. ואם היו שחורים ביותר כאדם כושי, הר"ו פסול בכל מקום'. ומבואר שם במ"ב (סקנ"ז) דכל מה דשחורות מעט כשרים זה רק במקומות שכך גדלים רוב האתרוגים, אבל בשאר מקומות אפילו בשחורות מעט פסולים.

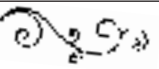
ב. אתרוג של תרומה טהורה כהן יוצא בו יד"ח, וישראל לא יוצא בו יד"ח. כן היא שיטת הר"ן. אמנם שיטת רש"י (דף ל"ה: ד"ה הרי) שגם ישראל יוצא ידי חובתו באתרוג של תרומה.

לרפואת

הרב מרדכי בן אסתר איטה

לרפו"ש

סוכות זמן שמחתנו | המשך מעמ'א

לא רציניים. 'ויפתוהו בפייהם ובלשונם יכזבו לו, ולבם לא נכון עמו' כך השטן טוען כנגד כלל ישראל. וכך הוא רודף אותנו כל עשרת ימי תשובה עם טענות, ואנחנו בכל עשרת ימי תשובה עומדים ומשתחווים ומתפללים ובוכים.

ואז אנחנו מגיעים ליום כיפור. וביום כיפור הקב"ה סולח לנו, ומקבל את התפילות שלנו, ואוהב אותנו, ומכריע שחס ושלום לא היה פה שום מצב של 'ויפתוהו בפייהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו'. ויותר מכך מבואר בגמרא ביומא (פו) שאף על פי שיש בכלל ישראל כאלו שהם לא כל כך רציניים, ורק בהתעוררות של ראש השנה ויום כיפור הם כך, מ"מ גם אם אחד רציני זה מכפר על כל כלל ישראל.

ונמצא שכלל ישראל עומד לפני הקב"ה עם כל הרצינות הזאת, והקב"ה מקבל את זה, ואנחנו מנצחים את השטן עם כל הטענות שלו. והזוהר בהמשך אומר 'מאן נצח' - מי מנצח? מי שיוצא עם הדגל. בזה שאנחנו עושים את זה, אנחנו מנצחים.

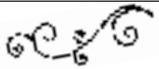
ובאמת ישנם שתי מצבים בעבודת ה', המצב הראשון הוא שאדם צריך להשיג את רצונו יתברך על ידי הכניעה ותשובה, וכל הדברים האלו. אבל יש מצב שני, שכאשר הקב"ה איתנו ומכריע את הדין שלנו לכף זכות ונותן לנו שנה טובה, הקב"ה אומר בואו נראה אתכם, שאתם מכירים בזה, שאתם לא לוקחים את זה כמובן מאליו - אני ברחמי עליכם, ריחמתי עליכם וקיבלתי את התשובה שלכם, ואני נותן לכם שנה טובה ומבורכת. אנחנו צריכים לקבל את זה בהודאה, שתהיה קרבת אלקים אלינו וקרבה שלנו לאלקים. להכיר בזה - ריבונו של עולם חתמת אותי לשנה טובה. ולכן עבודתנו היא - עכשיו תפסיק לבכות, עכשיו תתחיל לרקוד. וזה סוכות.

סוכות זה 'חבוקה ודבוקה בך' עושים סוכה - 'ופרום עלינו סוכת שלומך' - הקב"ה אומר יש לי סוכה, ואני לוקח אתכם 'בצילא דמיהמנותא' תרגיש את זה שאבא קורא לך, בוא אליי לסוכה. שב בסוכה, תאכל סעודות, תשמח, תשיר ותודה לקדוש ברוך הוא. בדרך הזו תמשיך את הניצחון שלך על השטן. זה מה שהקב"ה נתן לנו, את הדבר הגדול הזה - סוכות, זה זמן שמחתנו.

ועבודת ימים אלו היא בדרך השמחה שהיא דרך הדבקות, לא בדרך אחרת, רק בדרך הדבקות שהיא דרך השמחה לקדוש ברוך הוא.

הקב"ה נתן את החג הזה 'חג האסיף תקופת השנה', חג שראוי לשמחה, זה זמן שלאדם בלאו הכי יש שמחה, אבל צריך לכוון את השמחה לאפיק הנכון. אחד גדל לו בשדה כל כך הרבה תבואה, הוא שמח ואומר אני עשיר, אם אתה חושב כך - לא השגת את האמת. אתה צריך לראות שהקב"ה נתן לך את זה, להרגיש את זה ולשמח בזה.

ופרוש עלינו סוכת שלומך - אתה נכנס לסוכה, אתה מזמין את האושפיון, את האבות הקדושים. כל גדולי עולם, באים אליך לסוכה, כי אתה נהיית בן של הקב"ה. ובן של הקב"ה, המצב שלו אחרת.

זה מה שמתבקש בחג הסוכות, שאנחנו נתייחס לקדוש ברוך הוא כ'בנים אתם לה' אלהים'.

מחזירין פניהם מהשכינה

המבי"ט בספרו בית אלקים שואל, הרי כל כלל ישראל מבקש שהקב"ה יבנה את בית המקדש ויקרב אותנו, כבר יותר מאלף שנה - הרבה הרבה יותר. ואמנם יש הרבה אנשים שמדברים מהשפה ולחוץ, אבל יש הרבה אנשים צדיקים מאוד מאוד, והם מדברים והם מבקשים, ועדיין לא נושענו. הוא מדבר על זה הרבה, צריכים לעיין שם.

אבל מצאתי שאת השאלה הזו שואל הזוהר הקדוש, ומובא בספר ציפורן שמיר של החיד"א (אות ריד) הוא שואל למה ישראל מתעכבים בגלותם? לכאורה, עבירות אנחנו לא עושים - אני מדבר על כאלו שלא נכשלים בעבירות, שכל הזמן עושים רצון ה' - וזה לא הולך. והתשובה היא 'על דעביד קלנא בשכינתא בגלותא ומהדרי אנפיהו משכינתא' הם לא מתנהגים בכבוד בשכינה, והם מחזירים את פניהם מהשכינה, ולכן הם לא נגאלים. והחיד"א מסביר את זה בשם הראשית חכמה 'מהדרי אנפיהו' - פוסק דברי תורה על דברים בטלים, פוסק באמצע הזמירות, ובתפלת י"ח מחזיר פניו לכאן ולכאן **אתה** לומד סוגיה ולא מבין את התוספות, ופתאום מגיעים דברים שיותר מעניינים אותך, ואתה עוזב את הלימוד - זה בזיון לשכינה. זה אומר שאתה לא מהאנשים של הקב"ה, יש לך דברים יותר מעניינים ואתה עוזב את הקב"ה. תרגיש שכשאתה לומד תורה אתה דבוק בבוא עולם, אתה מדבר איתו. ואם אתה מתחיל לשמוע דברים, חדשות מעניינות וכיוצ"ב, אז אתה עוזב את הקב"ה - זה הביזיון הכי גדול, ועל זה הקב"ה אומר - מה אני ישיב אותם?

יש מדרש נורא, שכשהקב"ה הלך להמליך את דוד ועזב את שאול, המלאכים שואלים את הקב"ה מה מצאת בדוד יותר משאול? הקב"ה עונה להם ששאול, כשהיה במצב מלחמה עם הפלשתים, ויונתן עם נושא הכלים שלו נכנסו לתוך פלשתים, והתחילו להרוג בהם, והייתה שם מהומה ובהלה - הצופה של שאול הסתכל, וראה שבמחנה פלשתים יש בהלה, והוא לא ידע מה צריך לעשות. לשאול היה דבר גדול - אפוד. שואלים באפוד ויודעים מה לעשות. אבל צריכים לדעת שהאפוד זה לא דבר פשוט, האפוד עולה רק למלך. המלך עומד והכהן לובש את האפוד והמלך עומד ושואל את השאלה שלו, והאפוד הוא תשובה של הקב"ה, הקב"ה עומד שם! התשובה מגיעה על ידי הדלקת אורות של אותיות באפוד, אבל צריך לדעת איך מצרפים את האותיות, ולכן מתלבשת רוח הקודש על הכהן הזה, והיא מסבירה לו איך קוראים את זה. כלומר, עיקר התשובה היא האותיות, אבל צריך לדעת איך לקרוא. ונמצא שרוח הקודש של הקב"ה עומדת שם, ועונה לך תשובה. שאלת שאלה, זו שאלה של מלך ישראל ששואל כי הוא לא יודע מה לעשות עכשיו - הוא שואל את הקב"ה.

תוך כדי הדברים, שאול המלך גילה את הסיפור, ומה צריכים לעשות פה, וכבר לא היו לו ספקות מה צריך לעשות. והרי כל רגע חשוב, צריכים לרדוף אחרי פלשתים, לפני שהם יתאוששו **המשך בעמ' יב'**

חיוב דירה בסוכה | הרב יעקב ישראל שניידר

והנה נחזור על הראיות היסודיות שיש לזה שיש מצוה בעצם עשיית הסוכה:

א. איתא בגמ' במכות דף ח' ע"א 'א"ל ההוא מרבנן לרבא ממאי דמחטבת עצים דרשות דלמא מחטבת עצים דסוכה ומחטבת עצים דמערכה ואפ"ה אמר רחמנא ליגלי, וכתב שם רש"י בזה"ל 'אין החטיבה מצוה **אלא עשיית הסוכה**' עכ"ל. ומוכיח שיש מצוה בעשיית הסוכה ולא רק בעשיית הסוכה אלא בחטיבת העצים לסוכה וכל הכשרי הסוכה אלא המצווה עצמה הוא עשיית הסוכה.

ול' הערוך לר' הא דפשיטא לרש"י דעשיית סוכה חשיב טפי מצוה מהחטבה אף הדעשייה ג"כ אינה רק לצורך מצוה הבאה אחריה דהיינו הישיבה בסוכה י"ל דהעש"י שפיר נחשבת מצוה לעצמה ולא הכשר מצוה לבד כמו החטבה דהא מברכין על עשיית סוכה שהחיינו כדאמרין בסוכה (מו א) ולחם מ"ד בירושלמי מברכין גם לעשות סוכה כמש"כ התוס', והא דבאמת נחשבת העשייה מצוה י"ל משום דהתורה כתבה וצוהה העשיה כדכתיב 'חג הסוכות תעשה לך' דהיינו 'העש' ולא הישיבה' שהרי בסוכה (כז ב) דרשינן מיני' למר עשה סוכה הראוי' ל' ולמר עשה סוכה בחג ובהכי א"ש ג"כ מה דהכא חשיב החטבה רק להכשר מצוה ולא למצוה ואילו בחולין (ז א) חשבינן להאי דדרי חטי דפיסחא דבמצוה קעסיק והרי זה דאי ג"כ אינו רק הכשר לעשות ממנה מצה ולאכלה לביל פסח, ולפ"ז א"ש דשאני התם כיון דבפ"י כתיבי ציווי השמירה כמש"כ רש"י שם דכתיב ושמרתם את המצות א"כ כשנושא החטים ושומרם מקיים מצות הכתוב אבל חטיבה דלא כתיב בקרא לא היו רק הכשר מצוה עכ"ל.

ובש"ת אבני נזר (או"ח סימן תנט אות י') כתב 'מה שכתב עוד דעשיית הסוכה אינה מצוה כלל ובש"ס מכות דף ח ע"א הואיל אם מצא חרוש אינו חורש חרישה לאו מצוה והכא נמי כיון דסוכות גב"ך כשירה עשייתה לאו מצוה הוא, ודאי מסביר ה' נראה כן **אבל מה נעשה דלשון המשנה בשבועות דף כ"ט ע"א נשבע לבטל את המצוה שלא לעשות סוכה** כמו שהביא כתר"י בעצמו ומה שכתב מספר הון עשיר דפירושו שלא לישב אין זה פירוש של לעשות ומה יעשה להא דבספר תקוני זוהר תיקון שבעין קל"א וכל פקדין דעש"י דסוכה ולולב תליין בידין יעוין שם **וברש"י מכות דף ח ע"א מפורש דעשיית סוכה היא גופה מצוה** ומה שכתב כבוד תורתו ליישב דברי רש"י דרש"י ס"ל הזמנה לגוף מצוה מילתא דדמי נמי לגוף קדושה וסבירא ל' נמי דאינו יוצא בסוכה אלא אם כן חל שם שמ"מ עליו ובסוכות גב"ך קדושת"י ומצוות"י באים כאחת, ממילא כשעושה לשם סוכה נתקדש בשעת עשי' מה שמקדשו חשיב מצוה שעל כן צריך לקדשו רק בסוכות גב"ך הקידוש בשעת ישיבה ומכל מקום מאחר שצריך לקדשו חשיב הקידוש מצוה וכשמתקדש על ידי עש"י חשיב העש"י מצוה דפח"ח אבל אינו עולה לדעת רש"י.

ב. עוד נראה לכאורה דבאמת איכא ראייה גדולה שיש חיוב בעצם עשיית הסוכה דהנה אמרינן בגמ' ב ע"א אמרה תורה צא מדירת קבע ושב בדירת עראי וא"כ מפורש דיש חיוב להיות בסוכה בדירת עראי, **המשך בעמ' יא'**

הנה כבר נתבאר בכמה מקומות המעלה הגדולה של עשיית סוכה שאין הוא היכ"ת גרידא לקיום מצוות ישיבה בסוכה, **אלא הוא חלק מן המצווה** ובהו הוא שונה מכל המצוות, והראיה הגדולה לזה הוא דהנה ישנו פלא גדול הרי אם אדם קנה בית והוא עכשיו יכול ליתן שם מזוזה היעלה על הדעת שהוא יהיה יכול לברך שהחיינו, והלא הדברים פשוטים שאין כל סיבה לברך כן והטעם הוא משום שכל מה שנאמר שהוא מברך שהחיינו הוא רק על דבר שהוא חלק מן המצווה עצמה, וא"כ יש לתמוה מאי טעמא גבי סוכה הוא נחשב כמו שהוא חלק מן המצווה עצמה.

ומכאן רואים יסוד נוראי שחוזר על עצמו בכמה מקומות והוא **דמלמד מה שיש חיוב לישב בסוכה יש גם חיוב לעשות סוכה**, והטעם הוא משום שסוכה כידוע אינה רק מקום כמו הדירה שלו **אלא יסוד הסוכה הוא שאנו חיים בזה בצילא דמיהמנותא' ועל כן בניית הסוכה היא עצמה החפצא של המצווה**, וכמו שמצינו שחל שם שמ"מ על הסוכה, וכמו שמצינו לגדולי רבותינו שהיו מנשקים את הסוכה בשעה שהם יוצאים, מה שלא מצינו בשום מצוה שמנשקים אותה כגון שופר, ותנוכיה, והטעם משום שהסוכה היא חפצא של השראת השכינה.

ועל פי זה נראה דמה שכ' שמת'י שנגמר יו"כ אנו מיד מגיעים לבנות סוכה משום 'מחיל אל חיל' אין הכוונה משום שאנו סתם מחפשים מצווה בעלמא דזה גם אפשר ללמוד תורה שהיא כנגד כולם, ואין צורך דוקא לעשות סוכה אלא הוא משום **שסוכה באמת הוא המשך של יום הכיפורים** והוא משום שכיון שזכינו בו למחילת עוונות על כן יש לו את הזכות להיות בצל הקב"ה בתוך הסוכה ועל כן הוא נחשב מחיל אל חיל בעצם בניית הסוכה עצמה.

ועל פי זה נראה פשוט מה הקשר בין נטילת לולב לסוכה על פי פשוט דהנה בפשטות היה מקום לומר דבאמת הם כמה סוגי מצוות שנאמרו בסוכה שיש מצווה אחת לבנות סוכה ויש מצווה ליטול ארבעת המינים, אמנם הדברים פשוטים שיש קשר אדוק בין שני הדברים ולא לחינם הם שניהם באותו זמן דגם נטילת ארבעת המינים הוא מהות אחת של קשר עם הקב"ה וכמו שמצינו בכמה מקומות שנטילת הלולב היא זו שגורמת לעצור רוחות רעות וטללים רעים והטעם משום שברגע שאנו זוכים להיות בצל ה' על כן יש לנו את האפשרות לזכות לעצור את הרוחות הרעות, ועל כן נהגו ליטול לולב דוקא בסוכה.

ועל פי זה נראה פשוט שדין תשובו כעין תדורו שנאמר בתורה הוא משום 'צא מדירת קבע ושב בדירת עראי' משום שהכוונה בזה הוא **שצריך שיהיה לאדם דירה חדשה בשבועה ימים ואפילו אם הוא לא יושב בפועל בסוכה הוא ודאי מקיים אותה שבעת ימים** אמנם ודאי פשוט וברור שאין לו קיום מצווה ממש מתי שהוא לא יושב בסוכה, והראיה שהרי ברגע שהוא נכנס לסוכה הוא מברך לישב בסוכה, ואי נימא שיש לו קיום מצווה גם מתי שהוא לא יושב בסוכה ודאי שאין הוא יכול לברך לישב בסוכה שהרי הוא כבר קיים זה קודם לכן.

נבואה ש'ערה' בקודה!

בסיום ימי מגבית ירח האיתנים הננו להיות לפה למשפחות בני קהילתנו, על נדיבות לבכם ונשיאות רוחכם לשאת בעול עם חבירו, אחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוון ליבו לשמים, להעמיד את צרכי המועד ושמחת החג ברוח נדיבה בבשר ודגים וכל מטעמים כידי' הטובה

ונותנים חלק בראש רבותינו מורינו הרב מרא דאתרא שליט"א ורבינו הגר"א ליברמן שליט"א על עמלם הגדול למען המגבית ואיתם עימם אברכי הקהילה שחזרו על הפתחים, וכן בסיוע קופות הצדקה

ובעזרתכם זכינו להעניק למשפחות בני הקהילה בחדש ד' עלינו בסך כולל של **למעלה מ-200 אלף ש"ח!**

יה"ר שתזכו מידה כנגד מידה להאיר בביתכם את שמחת המועד, בהארת זמן שמחתנו וכל השפעותיו, וע"י זה יושפע שפע רב ברוחניות ובגשמיות ומילוי כל משאלות לבכם וביתכם וכל הנלווים עליכם, לטובה ולברכה באושר ובשמחה הצלחה וברכה עד בלי די.

ברכה לראש משבר

בשיר ושבחה הלל וזמרה, בשם כלל משפחות חברי הקהילה רבנן ותלמידיהון נקדמה פניו בתודה של האי גברא רבא, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, הוא הגבר הוקם על לכונן ולייסד את בית מדרשינו ע"ש זקנו מרנא ריש"א דגלותא זי"ע, ומכחו הועמדו יסודותיו והוצקו אדניו עד היום הזה, מרביץ תורה לעדרים כחן שהוצק בשפתותיו, ונוטה שכמו לשאת בהעמדת עץ החיים עמלי תורה מופלגים בטהרה, מופלא בטוב לבבו ואצילות מידותיו מהוד אבותיו החופף עליו ברוממות הדעת להדר לקראתה של תורה - מאן מלכי רבנן, ולרומם קרנה ברוח ובגשם במסירות לב ונפש יום ולילה לא ישובותו, להלך לפי רוחו של כל אחד ואחד באצילות רוח

הגאון רבי אברהם רימר שליט"א

ראש כולל' מרכז התורה – רבינו יוסף שלום

אשר נדבה רוחו אותו בטובת עינו למען שמחת המועד בבתי משפחות בני הקהילה שיזכו לקיים י'שמחת בחגך' בהידור גדול בבשר ודגים וכל מטעמים, ואשר כל זה יחד עם שאר מפעלות הקופה הינם מרוחו הגדולה הסוככת על קופתינו כאשר היתה באמנה איתו לפעול ולהפעיל במאור פנים ונדיבות לב

יהי ד' עמו ועם כל הנלוים אליו, נו"ב הדגולה העומדת על ימינו וזרעם - זרע ברך ד', לראות אך טוב וחסד כל הימים, במילוי כל משאלות לבם לטובה, באושר ושמחה נחת ורווחה

רמז

יחד נביע יקר ותהילה מעומקא דליבא לראש האי גברא יקירא, אשר אצילות מידותיו ורוחב טוב לבבו, הביאתו לשוב ולעמוד לימין משפחות בני הקהילה, לקיים בהם 'שמחה גדולה ומפוארה', בתוך רוב מפעלותיו להעמדת קול התורה בארה"ק

ידידינו החפץ בעירולם שמו הטוב שליט"א

וענוותו תרבהו אף במועד זה לרווחת משפחות חברי הקהילה ברוח נדיבה, אין בפינו מילה לו דומיה תהילה.

כה יתן ד' וכה יוסיף למילוי משאלות לבבו לטובה ולברכה, ורוב הצלחה בכל פעליו לתורה ולתעודה, והרבצת תורתו המאירה, בנחת ושמחה עד בלי די, לו ולביתו ולכל הנלוים אליהם, לראות בישועת ישראל במהרה בימינו ומלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים, אכ"ר

החיותאין זררכת האלעז, זשט אל זין הקהילה
גבאי הקופה

חקרו רבותינו האחרונים ביסוד חיוב אכילה בסוכה, האם הביאור הוא שהחיוב הוא **לדור בסוכה**, וההיכ"ת של הדיור בסוכה הוא על ידי האכילה והשינה, או דילמא **כל החיוב עצמו הוא אכילה ושינה**, ורק 'מקומו' הוא בסוכה עצמה אך זה לא החפצא של החיוב.

והנה לכאורה ישנו סתירה גדולה בזה דהא מחד מפורש גבי מצטער בלילה הראשון דיש בזה מחלוקת האם הוא חייב בלילה הראשון או שאינו חייב בלילה הראשון, ולכאורה הוא תלוי בזה דאי הוא חיוב אכילה יהיה לו חיוב בלילה הראשון אך אם הוא חיוב סוכה אין חיוב בלילה הראשון.

ומאיך גבי הולכי דרכים פטורים מן הסוכה הרמ"א לא מביא דעה שהוא חייב בלילה הראשון, והא לכאורה אם הוא חיוב אכילה מאי טעמא אין חיוב בלילה הראשון, ואם הוא חיוב אכילה לכאורה אין סיבה שיהיה פטור דהא יאכל חוץ לסוכה.

וביותר שהרי הדבר מפורש בגמ' שאין חיוב בלילה הראשון, דהרי אמרינן בגמ' באותם אמוראים שהיו יושבים באפר ואמרינן עלה בגמ' (מז) דהיו האמוראים באפר ולא בירכו ביום הראשון משום שהיו הולכי דרכים, ומפורש א"כ שבהולכי דרכים פטורים בלילה הראשון, ולכאורה קשה טובא הרי שניהם נלמדים מאותו פסוק של 'תשבו כעין תדורו' וא"כ מאי טעמא גבי הולכי דרכים אנו מוצאים שהם פטורים בלילה הראשון ואילו גבי מצטער יש מחלוקת.

ועוד העירו דהנה מצאנו בגמ' לכאורה לימוד שיש ישיבה בסוכה רשות בשאר הימים מהא דילפינן תשבו כעין תדורו שהוא רשות והכא נמי הכא הוא רשות, נמצא לכאורה לדלא לימוד זה היה חיוב של ישיבה בכל הימים, אמנם מאידך מצינו בגמ' דילפינן ט"ו ט"ו מחג המצות מה חג המצות לילה הראשון חובה אף שאר רשות הכי נמי הכא, ולכאורה הוא סתירה לתשבו כעין תדורו,

ועוד קשה הרי ברמ' כשהוא מזכיר את החיוב אכילה בשאר הלילות הוא מביא שהחיוב של האכילה הוא כדרך שאמרו בפסח, והוא קשה טובא הרי בגמ' אמרינן דהוא משום הלימוד 'תשבו כעין תדורו', ועי' באבי עזרי שכבר העיר בזה.

עוד צריך עיון דהנה הקשה הבעל המאור מאי טעמא אין ברכה על מצה כמו שיש ברכה על לישב בסוכה וביאר שהוא משום שגבי סוכה אין לו אפשרות להיות בלי שינה ועל כן הוא חייב לישון בסוכה, משא"כ גבי אכילה שהוא יכול להתקיים ללא אכילה, ולכאורה קשה התינח גבי שינה אך מנא ליה גבי אכילה שיהיה חיוב של ברכה על זה דהא על זה אין את הלימוד שהוא לא יכול להיות וא"כ מנא ליה דהוא יכול לברך.

ב' פטורים בתשבו כעין תדורו'

והנה לכאורה מבואר הכא יסוד. והוא דאיכא ב' פטורים גבי 'תשבו כעין תדורו' דיש פטור שהוא לא פטור בגברא אלא הוא פטור **ב'דירה'** ז"א שיש אדם כמו '**הומלס'** שאין לו דירה ולאדם כזה **אין כלל חיוב סוכה**, משום שאצלו אין דירה ועל כן מי שאין לו דירה מעיקרא אין לו חיוב (ודמאי לנידון שדנו האחרונים במי שאין לו בית בתוכנה).

ומאיך יש פטור נוסף של '**צורת הישיבה'**, ובזה הוא מאוד דומה למצטער ששם הוא פטור בגברא שכיון שהגברא מצטער על כן הוא פטור מיישיבת סוכה.

ולפי הנ"ל הדברים נפלאים דבאמת כל הדין פטור של מצטער שחייב בלילה הראשון הוא דוקא אם הוא פטור של הגברא דבזה אמרינן דכיון שהוא פטור של הגברא שאינו צריך להתאמץ על כן לילה הראשון כיון שהוא חובה לא פטרו אותו, אך גבי הולכי דרכים ששם נקרא הדבר שאין לו בית כרגע הוא במצב שאין לו בית ועל כן הוא לא מחוייב בלילה הראשון.

ולפי זה אפשר להוסיף דבר נורא!!! והוא **שכל מה דאמרינן בראשונים שסיכת הפטור של הולכי דרכים הוא שגם אדם בתוך ביתו היה עוזב את ביתו והולך ועל כן הוא יכול לילך הוא רק סיבה מאי טעמא אין עליו איסור לגרום לה שלא יהיה לו בית** אך מה שכרגע אין לו בית הוא כבר סברא פשוטה שכיון שהוא תשבו כעין תדורו על כן ברגע שאין לו בית אין לו כבר חיוב של תשבו כעין תדורו שהרי אין לו בית.

ולפי כל הנ"ל ניתן להבין קושיא עצומה!! הנה אמרינן בגמ' דשומרי גינות ופרדסים פטורים בין ביום ובין בלילה, והטעם לזה הוא משום שאין להם יכולת להביא את הכרים והכסות **מפני הטורח**, והדבר מבהיל!!!!!! היתכן?! וכי בגלל טירחא מועטת יש להם פטור של תשבו כעין תדורו, **וכי מי יודע כמה טירחות וכמה שעות אנו משקיעים בשביל לבנות את הסוכה, וכאן יש לו טירחא מועטת להביא את הכרים** וכבר חז"ל פוטרים אותו מבניית סוכה, והלא הדברים ק"ו וודאי שם הוא פטור אנו ודאי נהיה פטורים וא"כ איך זה ייתכן לומר שהוא פטור מסוכה.

ולפי הנ"ל הדברים נפלאים!! דבאמת לא הכוונה כאן שמה שהוא פטור מסוכה הוא משום שיש לו טירחא להביא את הדברים לסוכה דזה ודאי דדבר כזה אינו פוטר את האדם מלישב בסוכה, אלא הכוונה הוא שכיון שיש לו טירחא על כן מעיקרא הוא כבר לא מחוייב לעשות שם דירה וכיון שאין לו דירה ממילא הוא לא מחוייב בסוכה אך כל הפטור הוא משום שאין לו דירה.(אמנם לפי זה יש לדון אם הוא בונה סוכה האם הוא יוצא ידי חובה).

ולפי זה יש לומר דכל מה שכ' התוס' לבאר את הולכי דרכים וז"ל (סוכה כו. ד"ה הולכי דרכים) 'הולכי דרכים ביום - כל זה נפקא מתשבו כעין תדורו שכשם שאדם בביתו אינו מנע מלצאת לדרך וכן מצטער דפטרו לעיל מן הסוכה היינו מתשבו כעין תדורו דאין אדם

חיוב שמחה בחג | הרב יעקב ישראל שניידר

הנה מצינו ושמחת בחגך שהיה בו שמחה יתירה ולכאורה יש להבין מה הטעם דדוקא גבי סוכות יש שמחה יתירה מה שלא מצינו בשאר החגים, והביאור הוא משום שכיון שכל מהות הסוכות הוא להיות בצל ד' על כן חייב להיות שמי שנמצא בצל ד' הוא שמח ומדין זה חייב שיהיה כאן שמחה.

ולפי זה יש לבאר היטב מה דאמרינן בגמ' גבי אבל שהוא חייב בסוכה ומקשי' פשיטא ומתרצי' דס"ד דכיון שמצטער פטור מן הסוכה על כן היה ס"ד שהוא יהיה פטור קמ"ל דדוקא צערא דממילא אבל הכא כיון שהוא מצער את עצמו הוא צריך ליישב את דעתו.

וצריך עיון טובא מה היה הצד שאבל יהיה פטור מן הסוכה והרי לכאורה הדבר פשוט שכיון שהצער שיש לו אינו קשור לסוכה לא יהיה פטור ועוד מאי טעמא באמת יש עליו חובה מיוחדת ליישב את דעתו למצווה והא אפילו אם הוא לא מיישב את דעתו למצוה עדיין מכיון שהוא חייב בכל המצוות יהיה חייב גם בזה.

ומבואר מה יסוד נוראי שכיון שכל מהות הסוכה הוא בזה שהוא יושב בצל ד' על כן ודאי שאם הוא בצער חסר לו את קיום המצווה ועל זה קמ"ל דכיון שהוא חייב ליישב את דעתו למצוה על כן הוא חייב בסוכה, ולולי זה הוא באמת היה צריך להיות פטור מן הסוכה.

חיוב אכילה בסוכה | הרב יעקב ישראל שניידר

דר במקום שמצטער'.

ולכאורה היה מבואר מתוס' דכוונתו הוא שבאמת כאן הוא אותו פטור, ולכאורה לפי כל מה שנתבאר הם באמת ב' חלקים בפטור תשבו כעין תדורו. לזה יש לומר דאע"פ שהוא נראה אותו פטור בדיוק אך עדיין הם חלוקים בעצם יסודם בגדר הפטור האם הוא פטור בגברא או שהוא פטור בדיורים, והדברים נפלאים.

ומיושב בזה מאי טעמא המשנה חילקה את מצטער וגשמים, משום שהוא ב' חלקים בדין תשבו כעין תדורו, שיש מצד הגברא ויש מצד הסוכה עצמה.

והנה על קושיית הבעל המאור כ' האבי עזרי (פ"ו ה"ה) וז"ל: כיצד היא מצות הישיבה בסוכה שיהיה אוכל ושוותה ודר בסוכה כל שבעת הימים בין ביום ובין בלילה כדרך שהוא דר בביתו בשאר ימות השנה וכי' ובה"ז כתב אכילה בליל יום טוב הראשון בסוכה חובה אפילו אכל כזית פת יצא ידי חובתו מכאן ואילך רשות רצה לאכול סעודה סועד בסוכה רצה אינו אוכל כל שבעה אלא פירות או קליות חוץ לסוכה אוכל כדין אכילת מצה בפסח עכ"ל

וצ"ע לי לשון הרמב"ם כאן איך כתב שהוא כדין מצה בפסח והרי הבדל גדול הוא שהרי בתחלת הלכות אלו במנין המצות ובס' המצוות מ"ע קס"ח כתב מ"ע לישב בסוכה שבעת ימים שנאמר בסוכות תשבו שבעת ימים ואלו בתחלת הלכות חמץ ומצה ובס' המצוות מ"ע קנ"ח כתב מ"ע לאכול מצה בליל זה שנאמר בערב תאכלו מצות הרי שבסוכה מתי שהוא אוכל בסוכה כל השבעה ימים שאין מ"ע ולא כן במצה כיון כל השבעה כשהוא אוכל מצה

ועיין בבעל המאור בסוף פסחים שכתב ויש שואלים באכילת מצה מ"ט אין אנו מברכין כל שבעה כמו שמברכים על הסוכה כל שבעה והא גמרינן מהדדי, שלילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות בין במצה בין בסוכה כדאיתא בפ' הישן, ויש להשיב לפי שאדם יכול בשאר ימים לעמוד בלא אכילת מצה ויהי' ניזון באורז ודוחן וכל מיני פירות, משא"כ בסוכה שאין יכול לעמוד בלא שינה ג' ימים והוא חייב לישן בסוכה ולטילל בה והיינו דאמרינן בשבת פ' ר"א, מצה וכל מכשירי' דוחין את השבת מנ"ל לר"א הא אי מסוכה מה לסוכה שכן נוהגת בלילות כבימים זהו טעם מה שמברכין על הסוכה כל ז' ימים ואין מברכין על מצה כל שבעה עכ"ל

וביאר ראיתו ממה שמפורש בגמ' שאין ללמוד מצה מסוכה על מכשירין שדוחה שבת מסוכה שר"א סובר שמכשירי' דוחה שבת ופרץ רק לסוכה שנוהגת בלילות כבימים ועי' ברש"י ותוס' שהכוונה שמצה המצוה היא רק על לילה ראשונה אבל סוכה כל שבעה צריך סוכה ואף שגם סוכה כל שבעה אם רצה אוכל ואם לא רצה אינו אוכל ועי"כ שמ"מ כשאוכל בסוכה מ"ע יש כאן ומברך עלי' משא"כ מצה אף שאסור לאכול חמץ כל שבעה מ"מ אין קיום מ"ע על אכילת מצה כל שבעה ואין מברך עלי' וזהו ראי' חזקה שאין להשיב עלי' ואף לשיטתו של הגר"א שהביאו שיש מצוה לאכול מצה כל שבעה אבל אין קיום מ"ע באכילתו אלא מצוה בעלמא משא"כ בסוכה יש קיום מ"ע באכילתו בסוכה כל שבעה וא"כ לשון הרמב"ם כאן קצת צ"ע שמדמי מצה לסוכה וי"ל **וטעם החילוק ביניהו הוא מה שכתב המאור שסוכה כיון שאי אפשר לעמוד כל שבעה בלא שינה ממילא נכללה בהקרא בסוכות תשבו שבעת ימים מ"ע על שבעת הימים משא"כ בפסח מאחר שאפשר שלא יאכל מצה כל השבעה ימים אין זו מ"ע על כל שבעת הימים והוא פשוט.**

ובאמת שהוא קצת פלא גדול מה הביאור בזה שאנו אומרים שבסוכה יש מצווה מיוחדת שתתב בזה בזה כן, והביאור הוא שבסוכה כיון שאי אפשר בלא שינה על כן הקיום דירה הוא חייב להיות על ידי שינה בפועל ועל כן הוא חייב לישון בפועל בסוכה, ואילו גבי מצה כיון שהוא לא צריך לאכול מצה כל הימים על כן הוא נחשב שהוא מקיים את השבעת ימים מצות תאכלו גם באופן שהוא לא אוכל מצה מכיון שהוא גם לא אוכל לחם וזה זמן של מצה, ועל כן אפילו אם הוא אוכל והוא לא ישן הוא מקיים את המצווה.

ואולי היה מקום להוסיף כאן סברא נפלאה דהנה כבר העירו מה הטעם שאין ברכה מיוחדת גבי מצה ומאי שנא מיישיבה בסוכה, ואולי היה מקום לומר דבאמת הרי כידוע מבארים שיסודו של הגר"א הוא משום דסבירא ליה שגבי מצה הביאור הוא שהתורה אמרה שהלחם בפסח הוא 'מצה' ועל כן בברכה זו שאנו עושין 'המוציא לחם מן הארץ' על מצה בזה גופא אנו מגלים את ליבנו שהוא החפצא של הלחם ועל כן זה גופא הברכה, דלא שייך ברכה נוספת על אכילת מצה דזה רק יגרע שהרי התורה קבעה שהוא יהיה הלחם שלו והתורה לא קבעה שיהיה חיוב של אכילת מצה, ובשלמא גבי סוכה כיון שעצם המצווה הוא שיהיה דיורים וכל מה שהוא אוכל בסוכה הוא משום שבזה הוא קובע דיורים בסוכה בזה מובן מאוד מה שהוא מברך לישב בסוכה משום שכל האכילה בסוכה הוא היכ"ת בשביל שיהיה קביעות דיורים בסוכה, אבל גבי מצה זה עצמו הוא החפצא, ולפי הספרדים הדבר נפלא ביותר משום שהרי הספרדים מברכים כל השנה 'מזונות' ורק בפסח הם מברכים 'המוציא' והביאור הוא משום שבזה הם קובעים את האכילה עצמה לחפצא של מצווה ועל כן בזה גופא הדבר מאוד נפלא.

גבי הולכי דרכים דאמרינן שהם פטורים מן הסוכה בזמן חנייתן אם יש להם קושי הוא גם פלא גדול מה אכפת לי שיש להם קושי אך הביאור בזה יש לומר דתמיד מתי' שאדם אוכל אכילת קבע הוא תמיד אוכל בדירה שלו ועל כן אם הוא לא אוכל בסוכה שלו נמצא שהוא מראה ביטול על הסוכה ועל כן הוא מחוייב לאכול בסוכה, אמנם בזה יש חילוק דגבי הולכי דרכים תמיד אפילו בשעה שהם אוכלים אכילת קבע הוא תמיד נקרא 'אכילת עראי' משום שכיון שהם במצב של הולכי דרכים אנו מחשיבים את האכילה שלהם לאכילת עראי

חיוב דירה בסוכה | המשך מעמ' ט'

ומעתה הדבר פשוט שיש חיוב בעצם בניית הסוכה כדי שיהיה דירת עראי.

אמנם בזה היה מקום לומר מסברא דאין צריך שיהיה הדירה שלו דירת עראי אלא סגי גם שיהיה דירת אחרים שהרי עיקר המטרה הוא שיהיה לו דירה אחרת, ולא הדירה שהיה לו וא"כ לכאורה אין בעיה שיהיה שלו, ונראה דמה שהוא צריך שיהיה שלו הוא לא מדין לכס אלא מה משום שברגע שאדם בונה סוכה משלו הוא בעצם מראה יותר את הרעיון שהוא יוצא מדירת קבע לדירת עראי אך אין דין של 'לכם' בסוכה דהרי בזה נחלקו רבי אליעזר ורבנן האם יש דין שיהיה לכם בסוכה או לא וקויל כמו שיטת חכמים שאין דין לכם בסוכה (והמקור הוא מזה שכ' שכל ישראל יוצאים בסוכה אחת וחייב להיות שלא יהיה לכם).

ובאמת בלשון הגמ' הוא 'שאדם יוצא ידי חובתו **בסוכתו של חבריו'** נמצא מפורש שבאמת הגדר הוא שהוא יוצא בסוכה של חבריו ונמצא לפי זה דהביאור הוא משום שאפילו שהוא סוכה של חבריו יש לו עדיין קיום מצוה בזה, ואין הביאור דלא צריך שלו אלא יוצא בשל חבריו.

ג. בגמ' אמרינן דבסוכה קטנה יש איסור להכניס דבר הגורם שריפה לסוכה ואמרינן על זה שהוא תלוי האם זה סוכה קטנה או הוא סוכה גדולה ובזה תליא האם מותר או לא, ולכאורה צרי להבין וכי עסקינן במקרה של פיקוח נפש וכי הגמ' כאן שדנה על יגושא של שריפה הגידון הוא בהלכות פיקוח נפש.

סוכות זמן שמחתינו | המשך מעמ' ח'

- לרדוף אחריהם ולהרוג אותם. אז שאול אומר לכהן 'אסוף ידך' - אנחנו מפסיקים את השיחה, כי אני כבר יודע מה לעשות. הוא נותן הוראה לצריכים לרוץ.

וּזו התשובה של הקב"ה למה שאול מפסיד את המלוכה, כיון שהוא יכול להגיד 'אסוף ידך'. הרגש הגדול - שמלך שואל את הקב"ה שאלה, והקב"ה בא בתשובה אליו - ופתאום הוא אומר 'אסוף ידך'. ב'אסוף ידך' מאבדים מלכות. מי שיכול להגיד לקדוש ברוך הוא 'אסוף ידך' - מאבד את המלכות.

ואותו דבר הוא מה שהזוהר אומר - שאנחנו מבקשים שהקב"ה ישיב אותנו ויגאלנו, אבל 'הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברים בטלים ואומר מה נאה אילו זה' מונע את הגאולה. זאת אומרת, דברי תורה זה שאתה לומד עם הקב"ה, הקב"ה שונה כנגדו, הקב"ה נהנה שאתה לומד תורה. אתה מתעמק בתורה ומגלה, והקב"ה נותן לך חכמה להבין את התורה - הדבר הזה הוא שהקב"ה בשיחה איתך. ופתאום מגיעים איזה דברים ואתה מפסיק - הדבר הזה הוא חטא נורא וביזיון נורא, וזו הסיבה שאנחנו לא נגאליים.

זה נתוב בגמרא, אבל אף אחד לא קולט את העוצמה של הדבר - שזה כמו להגיד 'אסוף ידך'. 'אסוף ידך' כל אחד מבין מה זה, ואנחנו לא מרגישים את ההרגשה הגדולה. והזוהר אומר גם דוגמאות נוספות שבאמצע התפילה אתה מתחיל להסתכל לצד, או מתחיל לחשוב בדברים אחרים, אתה לא מחובר לקדוש ברוך הוא - הדבר הזה הוא גורם לעכב את הגאולה.

אני חוזר למה שהתחלנו - סוכות זה ההשלמה של הקנייה שקנינו בראש השנה, ביום כיפור, ובעשרת ימי תשובה. עכשיו אנחנו שמחים לקדוש ברוך הוא. תרגיש מה שהקב"ה נתן לך - הוא נתן לך שנה טובה ומבורכת. מי נתן לך את זה? הקב"ה. כמה אתה חייב לקדוש ברוך הוא, כמה אתה מחובר לקדוש ברוך הוא. והחיבור הזה הוא חיבור נורא.

אתה מתיישב בסוכה ומזמין את האושפיון לסעודה שלך. וכביכול האושפיון יושבים אצלך בסעודה. איך היינו מרגישים אם הגאון מוויילנא היה מגיע אלינו לסעודה? אם רבי חיים מוולוז'ין היה מגיע אלינו לסעודה? הסעודה הייתה אחרת לגמרי. מה אחרת לגמרי? שאנחנו מכירים שהקב"ה איתנו!

לא נעזוב את הקב"ה, וכל הגדלות של השמחה של סוכות היא שתהיה שמחה אמיתית שאנחנו עם הקב"ה והקב"ה איתנו.

הושענא רבא

צריכים לדעת יש מבחן של עשירי קודש - המבחן הזה הוא הושענא רבה. בצעירותי היינו שומעים את קולו הרועם של רבי אליהו לופיאן. הוא היה מדבר דרשה בהושענא רבה, היה אצלו חי המשפט של 'הושענא רבא' הוא היה סוער בדבריו מה אנחנו עושים בהושענא רבה, שזה ההשלמה של כל המשפט. הוא היה חוזר בסערה על הדברים של החתם סופר שאמר - ראש השנה עברנו, יום כיפור עברנו, ובהושענא רבה הפתק נפל.

הוא היה מסעיר את הציבור - רבי אליהו היה צדיק יסוד עולם - הוא היה מסעיר את הציבור, וזכינו לשמוע דברי אלקים דבריו שהיו מעוררים את הציבור. אני זוכר שמהדרשה הזאת - הציבור היו מתחזקים ודבקים בבואר עולם. כן יזכנו השם יתברך במהרה להיות דבקים בו ושמחים בהג הסוכות, ולא להיות בשום אופן בכלל 'הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברים בטלים' כולנו נהיה דבקים בבואר עולם, יכתבנו ויחתמנו גם בהושענא רבה לשנה טובה ומבורכת, שמחים בהקב"ה ושמחים בכל העניינים של עבודתו זה, שלא נזהי לב לכל הטשויות של העולם הזה.

חידושי הלכות בענייני סוכה

הרב יעקב ישראל שניידר

כ' בצפנת פענח סוכה [ו ב] שדין מצטער שנאמר בסוכה הוא רק קודם שנכנס לסוכה אבל אם כבר נכנס לסוכה כשאינו מצטער ובאמצע הסעודה נעשה מצטער אינו נפטר

ועי' בשפת אמת' לד כח ד"ה במשנה ש' לחלק בין מצטער קודם שנכנס לסוכה למצטער כשהוא כבר בסוכה [ובזה מיושב החידוש בגשמים שהם גם אחרי שנכנס]

הביכורי יעקב סוכה ס' תרנ"א נוקט באופן ברור שלדעת הרמב"ם שבירושלים נוהגת מצות נטילת לולב מן התורה אף בזמן הזה כל שבעת הימים והוא על פי שיטת הרמב"ם שירושלים בכלל המקדש וכן שיטתו שקדושת ירושלים לא בטלה ומכח חידוש דין זה כ' שהזוכה לגור בירושלים עיה"ק יכוון לקיים מצות נטילת לולב כל ז' על דעת ספק זה אם הוא מצוה דאורייתא או דרבנן שאם יכוון למצוה דרבנן יש חשש שעובר על כל תגרע לרמב"ם ולכוון על דאורייתא גם א"א שמא אין הלכה כמותו ועובר בכל תוסוין אלא יכוון על הספק כנ"ל.

הראב"ד בהשגות סוכה [יד] סובר שהמכניס קערות וקדירות לסוכה הרי היא פסולה מדרבנן שמא יצא מן הסוכה.

הערוך לנר בספרו ביכורי יעקב [סוכה תרנא יג] מסתפק אם תושבי אירופה יכולים לצאת בד' מינים שגדלו באמריקה ואוסטרליה ולהיפך מכיון שישנה הלכה ליטלם דווקא דרך גידולן, וא"כ אותן הגדלים באמריקה וכד' הרי כלפינו ראשם הוא למטה ושורשם למעלה וכאשר יבוא ליטלם כאן לא יהיה כדרך גדילתן, או דילמא כיוון שנטול את הסמוך לארץ למטה זהו דרך גידולם וסיים שם שכן מסתבר.

החת"ס או"ח תרל"ט על המג"א סק"ז כתב דאף דחיוב אכילה בסוכה הוא רק בלילה הראשון מ"מ חיוב דירה וישיבה בסוכה ישנו בכל יום עיי"ש וכדבריו מבואר בחידושי המאירי סוכה כו עיי"ש

ראה חבריו שחטפתו שינה חוץ לסוכה כגון בבית הכנסת וכו' אם צריך להעירו משנתו בכדי שלא יבטל מצוות סוכה

דעת הגרש"ז אויערבאך דאין צריך להעירו משנתו בכה"ג שנרדם לאונסו [ספר הסוכה פסקים], מפני שאינו עובר איסור בשנתו דפטור הוא מן המצוות כולם.

אמנם דעת הגר"ש אלישיב צריך להעירו דמבטל את מצוות סוכה ע"י שלא נזהר שלא לישן חוץ לסוכה [זמן שמחתנו פ"א ס"ק ב]

כ' המ"ב [תרמ כז] שיזהר לא להוציא את השלחן בשעת השינה שמא ימשך אחר שולחנו **וכספר** מועדים וזמנים ח"א סי' פז כ' שסיפר לו יהודי שהתארח אצל הח"ח שביאר את טעמו לפי שחושש לרמ"א [תרמ ד] שהסוכה צריכה להיות ראויה גם לאכילה וגם לשינה, וא"כ גם בלילה צריכה להיות ראויה לאכילה, וע"כ כשאין שולחנו בסוכה חיישינן שימשך אחר שולחנו, אלא שהעיר בזה דא"כ אף בזמן סעודה צריך שישיאיר מטתו שם, *זה לא שמענו*. וצ"ע.

כ' השו"ע (ס' תרמח ז): **נִטַּל דְדוּ**, והוא הראש הקטן ששושנתו בו, פסול. הגה ויש מחמירין אם נטלה השושנתא, דהיינו מה שאנו קורין פטמא (ר"ן), טוב להחמיר במקום שאפשר. מיהו לענין דינא אין לפסול אלא אם כן נטל הדד דהינו העץ שראש הפטמא עליו, והראש נקרא שושנתא. וכל זה דוקא שנטלה, **אבל אם לא היה לו דד מעולם כשר, וכן רוב האתרוגים שמביאים במדינות אלו**.

וכל המשנה ברורה וז"ל: 'כשר, **כיון שכך היא בריתן, וזהו דרך גידולן**, אין לכנותם בשם חסרים, או שאינן הדר ונכרים הם, כי יש במקום פטמא כמו גמא מתחלת בריתו, וכתב בבכורי יעקב (ס"ק כד) זהו דוקא רק כשיש גמא מעט שאין כאן פסול רק משום חסר, וכיון שמתחלת בריתו הוא כן, ולא נחסר ממנו כלל, לא מקרי חסר. אבל לפעמים יש גמא עמקה, שחללה עד חדרי הזרע, וניכר ע"י שיכניס לתוך החלל מחט או שאר דבר דק, בזה נראה דפסול גמור הוא, שהרי נקב בתולדה פסול כל היכי דנקב פסול, כדאיתא ביו"ד סי' מג בפרי מגדים מש"ז סק"ב, וכיון דנקב עד חדרי הזרע פסול הוא הדין בנקב בתולדה'.

ולכאורה לפי"ז תמיה רבתי על אלו הלוקחים אתרוג ללא פיטם אע"פ שיודעים שהוא נפל על העץ ולא גדל ללא פיטם ולפי זה הוא פלא מה הטעם להכשיר כיום אתרוג ללא פיטם אע"פ שידוע לכולם שהוא גדל עם פיטם ונשר ולא נכלל במה של הרמ"א **'מעולם'**.

והנה באמת בעיקר הדבר מצינו לגדולי הפוסקים בימינו שעמדו על מדוכה זו וכו' באמת מכח טענות אלו **לפסול** אתרוגים ללא פיטם מטעם חסר או מטעם הדר (לד' המ"א וחשש לו המ"ב).

ואלו הן: א. הגרח"פ שיינברג במכתב לספר לקיחה תמה כתב וז"ל: **'לא ידעתי למה העולם נוטים להקל בדבר זה ליטול אתרוגים שאין להם פיטם** דהרי מלשון הרא"ש שבביא הרמ"א בסיומן תרמ"ח ס"ז מבואר דמייירי באתרוגים שלא היה להם פיטם שבאתרוגים שלנו הגורם לכך הוא הקלקול בעצים שחלשים הם ובעניי ראיתי שבאותו עץ עצמו ישנם אתרוגים בעלי פיטם שנשארו עד אחר הקטיף ואתרוגים שהפיטם נפל מהם ולא שייך לומר על דבר כזה שכך דרך ברייתו ללא פיטם. ב. דעת רבינו הגר"ש אויערבאך צ"ל כפי שהעיד הרב יצחק ויסמן קובץ אור ישראל סג עמ' קו וז"ל: שמעתי ממרן הגר"ש אויערבאך דאף דדעת החזו"א מקוריו בראשונים וכן נהגו גדולי ירושלים למעשה לקחת אתרוג ללא פיטם אבל כיום דנעשים פעולות מיוחדות לשמור על הפיטם **ממילא נפל ההיתר** זהו תהליך האתרוג שנופל הפיטם ולכן מן הראוי לקחת אתרוג עם פיטם לקיום המצוה וכך דעתו להקפיד בזה למעשה עכ"ל.

ג. מרן הגריש"א כ' גם הוא לפסול אתרוג ללא פיטם וכל לחלק בין אם נפל קודם שליש גידולו לבין נפל לאחר שליש הגידול דכל מה שהוכשר ברמ"א מטעם דהוי כאילו לא היה מעולם הוא רק אם נפל קודם שליש גידולו דאין לו שם אתרוג.

ד. הגר"מ ברנסדורפר בשו"ת קנה בושם כ' להאריך **דאין יוצאים ידי חובה באתרוג שאינו עם פיטם** והטעם משום דהוה אחרונים לחלוק על הסימן שנתן המב"ח בזה, וראיה מדברי הפרי מגדים שדן מה הדין בגוונא השוא מסופק האם לא היה לו פיטם מתחילת ברייתו, ולכאורה אם קיים האי סימן דהמב"ט א"כ מה נסתפק כלל בזה, והא יבדקו על פי הסימן.

ה. השבט הלוי אף הסכים הוא לטענותיו של הגר"מ צ"ל וכו' **ללמד זכות על המקילים** ע' לקמן. **וכן** מצינו לגדולי המחברים בימינו שנקטו שיש הידור גדול מאוד ליקח עם פיטם בימינו, מכיון שנמצא היום ריבוי גדול של אתרוגים עם פיטם.

אמנם מאיך מצינו לגדולי הפוסקים שהכשירו לכתחילה הדבר:

והוא מה שמקובל מפי החזון איש שהכשיר אתרוג שנפל לו הפיטם על העץ אף לכתחילה, וכן כ' בהליכות שלמה להכשיר לתחילה.

אמנם באמת טעמא בעי מאי טעמא הכשירו גדולי הפוסקים, אע"פ שמפורש ברמ"א לכאורה דהוא הכשיר רק אם לא היה לו דד מעולם.

ונאמרו בזה כמה מהלכים ליישב הדברים:

א. כ' הרדב"ז (ח"ד סי' קיא) וז"ל: א"נ עיקר מה שסומכים שהחזית באתרוג שבמצרים היא מכת מדינה וכמו שנטלה פטמתו פסול ואפ"ה אנו מכשירין אותו אע"פ שאין לו פטמת מפני שאנו אומרים זהו דרך ברייתו בכך גם החזוית זהו ברייתו ודרכו וטבעו ואע"פ שנמצא אחד בכמה בלא חזוית אין זו ראיה שכן נמצא אחד בפטמת בכמה ואפ"ה אין אנו פוסלים אותן מפני שאין בהם פטמת וכ"ז כתבתי טעם למנהג תושבי הארץ **אבל ראוי לבקש אתרוג כשר** ולהדר את המצוה'.

אמנם המתבונן בדבריו יראה דכ' בפירוש דראוי להדר אחר אתרוג **'כשר'** אך עפי"ז צריך עיון באמת מאי טעמא הכשיר הרדב"ז בכה"ג וצ"ל בדוחק דכל מה שהוא כשר הוא בדיעבד אך ודאי דגם הוא סבירא ליה דלכתחילה ראוי להדר אחר אתרוג ללא חזוית והכא נמי גבי פיטם ראוי להדר אחר אתרוג זה.

ב. עוד יש שצינו לזה מה שנאמר אתרוג הכושי כשר בארץ כוש והטעם שכיון ששם הוא צורת גדילתו על כן יש להכשיר והוא לא גרע משאר אתרוגים, ולכאורה ה"ה הכא דכיון דהרגילות כיום היא ללא פיטם על כן הוא כשר, אמנם לכאורה יש לעי' בזה דבשלמא גבי צבע האתרוג בזה אמרינן דכל מקום הוא לפי מקום גידולו אך הכא כיון שהוא חסרון של חסר מה שייך במקום גידולו, **וכי נימא דאם בכל מקום האתרוגים יהיו חסרים עד למחצית האתרוג וכו' יעלה על הדעת שיהיה כשר מכיון שכך הרגילות באותו מקום**, ודוקא גבי צבע האתרוג דבזה יש לומר דכיון דאין הוא דין מדיני האתרוג ממש אלא הוא רק צבעו על כן הוא משתנה בכל מקום ומקום לפי

פסל של אלת הירק, במוזיאון תל אביב, 1952

אתרוג ללא פיטם | הרב יעקב ישראל שניידר

מקומו.

ג. 'ה השבלי הלקט וז"ל ועוד אני אומר שדוקא האתרוגים שאין דרכן להתייבש וליפול הפרח שלהן במחובר פסולין אם ניטלה הפיטמא. **אבל באתרוגים שדרכן בכך כשר ולא חסר הוא** עכ"ל.

אמנם לא משמע מדברי הראשונים כן דלפי זה לא היה צריך לומר שהוא משום שלא היה מעולם אלא די בזה שהוא נשר דרך גדילתו ולכאורה הוא שיטה יחידאה, ועוד צריך עיון דזה רק לפי הצד שהוא משום 'חסר', אך במג"א נוקט שהוא פסול משום 'הדר' ולכאורה לפי זה הוא תימה מאי טעמא הוא כשר, ועי' בשער הציון דהביא דבאופן שיש ספק אם היה כן מתחילת ברייתו הוא מצדד להחמיר שלא ליטול, ולכאורה אם כוונתו היתה שהוא תלוי האם היה מן העץ או לא היה מן העץ, מאי טעמא הוא כ' לשון של 'תחילת ברייתו' ועוד דמקובל שהחזון איש הכשיר בכל גווני, ולכאורה מהמ"ב מבואר לא כן.

ד. כ' השבט הלוי (ח"א קלז) במענה להגר"מ ברנסדורפר צ"ל וז"ל, ואען ואומר בודאי לפום רהיית ההלכה הצדק עם כ"ת דהא לשון הרמ"א מהרא"ש אם לא הי' לו דד מעולם וכן מוכח לכא' בתשובת מב"ח ט" ח"ג ס' מ"ט אשר רמז עליו גם במג"א בשם כ"ה איברא יש לי ללמד זכות על המקילים בזה עפי"י בדרי הח"ס יו"ד סי' רנ"ו כיון שזה אמת נכון דאעפ"י שגדלים פטמות אבל תמינשים ונופלים בדרך חסר לא מפיני איזה ריעותא אלא הכי רביתיהו **א"ה רבי פיטם זה כשאר פסולת הפרי וכל מיני קליפות הגדלים בתחילת פריחת הפרי ונופלים עד סף גדולם ובאופן כזה מעולם לא ה' פיטמא חלק של גוף האתרוג** עד שנתון על חסרונו משום פסול חסרון לחד דעה או משום הדר לחד דעה ואפי' בלי הקדמה הנ"ל מהח"ס אשר סמכו עליו גדולי הוראה בזה בכמה מקומיו כידוע **'ל' כניל לו** נקרא לא הי' לו פיטמא מעולם דלענין זה לא הי' לו פיטמא.

ה. כ' בהליכות שלמה וז"ל: לא תרוג שנפל הפיטם מראשו בעודו גדל על העץ כשר לכתחילה שכן דרכם של אתרוגים דכיון שסיבת נפילתו היא מכח תכונתו הטבעית **הו"ל דרך גידולו וכשר**, וה"ז דומה למש"כ הרמ"א בס' תרנ"ח ס"ב דאתרוג שחסר ע"י קוץ כשר (אם עלה בו קרום אח"כ כמבואר במ"ב שם) ולא חשיב חסר מאחר שדרכו בכך וזהו דרך גדילתן, וכ"כ בסו"ג להנהיר חזוית מאחר שדרכו בכך.

אמנם לכאורה יש להעיר בדברי מרן הגרש"ז דכל הטעם גבי קוץ הוא משום שכיון שעלה עליו גלד נמצא דהמקום הושלם אך גבי הפיטם כיון שמקום הגומא עדיין קיים ולא הושלם מאוד קשה לומר שהוא נחשב שהמקום הושלם וצ"ע.

ונאן יש מקום להוסיף כמה דברים בהאי דינא דפיטם:

א. כ' המשנה ברורה דכל שמתחילת ברייתו הוא כן אין לכנותו שאינו 'הדר', ולכאורה צריך עיון דבשלמא גבי 'חסר' א"ש שכיון שהוא כבר מתחילת גדילתו אין לכנותו בשם 'חסר', אך לגבי 'הדר' איי קבעו חז"ל דינוי האתרוג הוא רק בצורה שבה האתרוג עם פיטם א"כ מה לי שכך הוא צורת ברייתו הא סו"ס הוא בלי פיטם.

והביאור לזה הוא על פי מה שמבארים האחרונים בגדד 'הדר' גבי אתרוג דדין הדר באתרוג הוא לא נושא של 'יופי' אלא הוא נושא של שלימות האתרוג וממילא כיון שכך היא צורתו מתחילה שוב אי"ל לומר שחסר לו בהדר, ולפי זה ידעין צריך עיון בגוונא שנשר באמצע גידולו.

ב. ידוע בשם המגדלים דענין הפיטם הוא הכח המגדל של האתרוג והטעם בזה הוא משום שברגע שהוא גמר את תהי של האתרוג הוא נופל ולפי זה יש מקום עיון דנמצא שברגע שנופל הפיטם נגמר גידולו וקודם לכן אין גמר גידולו, אמנם הוא קשה מאוד דבחו"א איתא דנטלה פטמתו פסול ולא מצינו זה, ועוד דהרי אתרוג מרוקאי מוכיח דאין הוא כן.

ג. הגר"א כ' בביאור הטעם דלא היה לו דד מעולם כשר דהוא משום שהוא דומה לדיני טריפה וגם שם הדין הוא דמי שמתחילת ברייתו היה טריפה הוא נקרא טריפה, ולכאורה מהא דדימה לדיני טריפה מבואר דהוא דוקא מתחילת ברייתו דהרי זה ודאי דאם יהיה בהמה דבאמצע ברייתתה היא תהפך להיות טריפה היא נקראת טריפה ולא אמרינן דהוא מאמצע גידולו, אמנם כבר העירו בד' הגר"א דהרי גבי טריפה מובא ב' דעות בזה אי הוי טריפה או לא וד' הרשב"א להחמיר התם ולכאורה הוא טעם נוסף להחמיר גבי פיטם באתרוג לחוש לד' הרשב"א שפסל בכהאי גוונא.

ד. בכפות תמרים דן מה הדין בגוונא שיש אילן שמקצתו עם פיטם ומקצתו ללא פיטם האם הוא כשר ככה"ג או לא, ולכאורה לפי זה יש לדון טובא בזמינו כיון שחלק מהאילן עם פיטם וחלקן ללא פיטם.

והנה העירו רבים על מה שבכל הדורות היה אתרוגים ללא פיטם, ויש לומר חדא יתכן שהאתרוג בעבר היה עץ חזק יותר ממה שמצוי בימינו, ועוד הלא בעבר היה אתרוג אחד לכל קהילה ועל כן היה אפשרות ביתר קלות למצוא אתרוג עם פיטם וממילא ליכא ראיה.

נמצינו למדים מכל הנ"ל:

א. **לשונם הפשוט של רבותינו הראשונים 'לא היה מעולם' 'מתחילת ברייתו' מוכח דהכוונה הוא כפשוטו וקשה מאוד להעמיס בדברי רבותינו הראשונים 'כולם' דלאו דוקא והכוונה שלא נשר לבד.**

ב. **לכאורה אי החסרון הוא בהדר, אינו מובן כלל מאי טעמא עזרז מה שהוא נפל מהעץ אחרי הזמן שהוא קיבל שם אתרוג.**

ג. **לדעת הכפות תמרים כאילן שמקצתו עם פיטם ומקצתו ללא פיטם יש חשש פסול באתרוג זה.**

ד. **לדעת הגר"א שדימה זה לטריפה מתחילת ברייתת, משמע להדיא דנקט שאם נפל הפיטם פסול.**

פסל של אלת הירק, במוזיאון תל אביב, 1952

!שִׁמְחַת בְּחֻגְךָ

בהתקרב ימי המועד לא שוכחים את משפחות בני הקהילה

... שאין שם שמחה גדולה ומפאָרָה אלא לשמח לב צעיים ויתומים ואֶלְמְנוֹת וגרים, שהמשמח לב האֶמְלָלִים האלו דומה לשכינה שנאמר להִקְיֹות רוּחַ שְׁפִלִים וּלְהַקְיֹות לֵב נִדְכָּאִים" (רמב"ם)

תורמים כעת לקופת הקהילה עניי קהילתן קודמין!

"...קופה של צדקה אשר הוא חיוב גמור... לעמוד לימין הזקוקים לזה... ודאי דהרי זה חיוב גמור ככל החיובים הכבוארים בשו"ע בעניינים אלו.

וודאי יוכי כל המשתתפים להיות כל ימיהם מן הנתנים ברו"צ עדי ביאת גוא"צ ועד בכלל כב"א"

(ממכתבם של מורינו הרב ורבינו הגר"א ליברמן שליט"א)

להעברת 'כופר נפש - פדיון כפרות' וכן מעות 'שמחת החג'

פנה לגבאים או במערכת 'נדרים פלוס'

קהילת בני הישיבות

אשי ישראל

ע"ש רשכבה"ג מרן רבינו יוסף שלום אלישיב זצללה"ה זי"ע

מיסודו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי שמואל אויערבאך זצללה"ה זי"ע

בית המדרש "אשי ישראל" – חג הסוכות תשפ"ז

יום טוב ראשון סוכות–שבת קדש

בליל יום טוב לפני תפילת מעריב ישא דברים

מזרינו הרב שליט"א

מנחה גדולה א' ערב יום טוב	1:30
מנחה ערב יום טוב הדלק"נ	6:11
מעריב ליל יום טוב	7:13
שחרית כותיקין	5:51
קרבנות מנין ב'	7:50
שחרית מנין ב' [אין מנין נוסף]	7:55
סוף זמן קר"ש (מג"א)	8:46
מנחה גדולה	1:30
מנחה קטנה	5:42
מעריב מוצאי יו"ט מנין א'	7:22
מעריב מוצאי יו"ט מנין ב' (ר"ת)	7:45

חול המועד סוכות

שחרית כותיקין (בית שני)	25 דקות לפני הנץ הנראה
שחרית מנין ב' (בית המדרש)	7:45
שחרית מנין ג' (בית שני)	9:05
מנחה גדולה	1:45
מנחה קטנה	20 דקות לפני השקיעה
מעריב מנין א'	7:10
מעריב מנין ב'	11:00

אבות ובנים במסגרת בני חביבי בשעה 12:00 בצהרים

שיעורים בימי חול המועד סוכות בשעה 12:55 בצהרים

יום ראשון א' דחוז"מ

הגאון רבי **יחיאל דזמיטרובסקי** שליט"א

יום שני ב' דחוז"מ

הגאון רבי **יעקב דוד אילן** שליט"א

יום שלישי ג' דחוז"מ

הגאון רבי **אוריאל איזנטל** שליט"א

יום רביעי ה' דחוז"מ

הגאון רבי **יעקב אנגלנדר** שליט"א

יום חמישי ה' דחוז"מ

הגהע"צ רבי **יוסף מאיר אלטמן** שליט"א

שחרית כותיקין (בית שני)

מעריב מנין ב' (בית המדרש)

שחרית מנין ג' (בית המדרש)

מנחה גדולה

מנחה קטנה

מעריב מנין א' ביו"ב לסוכות

מעריב מנין א' לאחר חג הסוכות

מעריב מנין ב'

שחרית

נץ החמה

מנחה גדולה **ערב יום טוב**

מנחה גדולה ערב יום טוב **מנין ב'**

שחרית	6:00
נץ החמה	6:40
מנחה גדולה ערב יום טוב	1:00
מנחה גדולה ערב יום טוב מנין ב'	2:00

שמחת תורה–שבת קדש

בליל יום טוב לפני תפילת מעריב ישא דברים

הגאון רבי **אליהו ליברמן** שליט"א

מנחה קטנה ערב יום טוב הדלק"נ	6:02
מעריב ליל יום טוב	7:04
ית כותיקין [בית שני]	5:56
קרבנות מנין ב'	7:20
שחרית מנין ב'	7:30
קידוש יתקיים בבית המדרש למשך כ-20 דק'	
הקפות	9:20
קריאת התורה	11:30
כל הנערים	12:45
יזכור (משוער)	1:45
מנחה קטנה	5:33
הקפות שניות עד זמן ר"ת	
מעריב מוצאי יו"ט מנין א' (בית שני)	7:13
מעריב מוצאי שבת מנין ב' (ר"ת)	7:36

זמני התפילות לימי בין הזמנים

שחרית כותיקין (בית המדרש)	25 דקות לפני הנץ הנראה
שחרית מנין ב' (בית המדרש)	8:00
שחרית מנין ג' (בית המדרש)	9:05
מנחה גדולה	1:30
מנחה קטנה	20 דקות לפני השקיעה
מעריב מנין א' ביו"ב לסוכות	7:20
מעריב מנין א' לאחר חג הסוכות	7:00
מעריב מנין ב'	11:00

א מצות ערבה במקדש מבוארת במשנה דף מב: וכן במשנה דף מה. והוו מצוה דאורייתא, לרבנן הוו הלכה למשה מסיני ולאבא שאול נדרש מהפסוק וערבי נחל שתיים אחת ללולב ואחת למקדש, ולהלכה פוסקים כרבנן דהוו הלמ"מ, כן פסק הרמב"ם פ"ז מלולב ה"כ.

ומה היא מצות ערבה? ובמשנה דף מה מבואר דמצוותה להביא ערבות ולזקוף אותן בצידי המזבח וראשיהן כפופות ע"ג המזבח.

ומבואר עוד בבריתא דהוי ארוכות ומניחים ע"ג היסוד ושראשיהן כפופין ע"ג המזבח.

כ ובגמ' דף מג היה מחלוקת אם מצות ערבה בזקיפה מסביב למזבח בלחוד ולא היתה מצות נטילת ערבה במקדש כלל. או דילמא חוץ⁶ מהמצוה לזקוף את הערבה היה גם חיוב נטילה.

ולמסקנת הגמ' הוכיח שמצות ערבה גם בנטילה, דאיתא בבריתא לפי שאין הביתוסים מודים שחיבוט ערבה דוחה את השבת, ומלשון חיבוט ערבה דהיינו **נטילה** ביד, מוכח שמצות ערבה לא רק בזקיפה אלא גם בנטילה.

ג ומהו המצות נטילה, ולכאורה היינו לקיחה ביד וכמו נטילת לולב היינו לקיחה ביד, אמנם לשון הגמ' חיבוט ערבה ורש"י פירש דהיינו נענוע (רש"י מג: ד"ה והביאום מד: ד"ה חביט) והיינו לא רק לקיחה ביד אלא גם לנענע, ויש לעין אם צריך לנענע לכל הרוחות כמו בלולב או לא, והרמב"ם פירש שהיו חובטים בקרקע.

ד במשנה דף מה איתא שבכל יום מקיפין את המזבח פעם אחת וכו' ואותו היום מקיפין ז' פעמים, ובסוגיא בדף מג: מבואר דלמ"ד דמצות ערבה בזקיפה בלחוד ולא בנטילה א"כ המשנה מתפרשת שמקיפין את המזבח בלולב כל יום. אבל למ"ד שערבה בנטילה א"כ המשנה מתפרשת שמקיפין את המזבח בערבה כל יום.

ולפי"ז להלכה דקימ"ל שמצות ערבה בנטילה כמו שהגמ' הסיקה א"כ המשנה מתפרשת שמקיפין את המזבח בערבה כל ז' ימים.

ולדינא יצא דמצות ערבה כוללת זקיפה ע"ג המזבח נטילה נענוע חבטה וגם הקפה מסביב למזבח.

ולפי מ"ד הנ"ל שערבה בנטילה וה"ה בהקפה מבואר במשנה לקמן שהיו אומרים בשעת הקפתן אנא ה' הושיעה נא אנא ה' הצליחה נא, ור"י סבר אני והו הושיעה נא וברמב"ם פסק כת"ק וכתב אנא ה' הושיעה נא אנא ה' הושיעה נא ויש גירסאות אנא ה' הצליחה נא וזה מתאים לדברי ת"ק.

ה אמנם בחלק מהראשונים בתשובת רש"י, בר"ן, ברמב"ם, ועוד, מבואר דגם פוסקים דערבה בנטילה, אבל המשנה דף מה מתפרשת דעושין ההקפות עם **הלולב** וממילא יוצא מדבריהם שגם להלכה שפוסקים שערבה בנטילה אבל ההקפות מסביב למזבח לא עושים בערבה אלא **בלולב**, בגר"א כתב דנחלקו המחבר והרמ"א במחלוקת הראשונים הנ"ל אי עושים הקפה בלולב או הקפה בערבה.

ו מצות ערבה נאמרה במקדש ויש לברר על מי מוטלת המצוה, ולמ"ד דמצות ערבה בזקיפה בלחוד, א"כ לאו חובת גברא אלא מצוה כעבודת המקדש המוטלות על הציבור, וא"כ אין חובה על כל אדם, ואחד זוקף בשביל כולם וכך מתבאר ברש"י דף מד. אמנם יש לדון אם לזקוף צריך דוקא כהן או ישראל יכול לקיים את המצווה עכ"פ במקום שיכול להכנס, וצריך ביורו.

ולמ"ד בנטילה א"כ הוו חובת גברא ליטול ערבה במקדש ומי המצווה בה שיטת רש"י ותוס' דהמצוה מוטלת על הכהנים בלחוד ולא על הישראלים.

- ובמשנה בהמשך מבואר דר' יוחנן בן ברוקה סובר שחובטים בחריות של דקל ובהסבר א' של תוס' מה: מבואר דחולק על מצות ערבה. ולפי הסבר ב' לא חולק על מצות ערבה אלא מוסיף גם חריות של דקל.
- לפירוש ר"ת בתוס' דף מד. ד"ה והא א"ר מתבאר לפי הבנת המהרש"ל דלפי ר"יו ערבה במקדש הוו הלמ"מ ואילו לריב"ג גם במקדש היה מנהג ולא הלמ"מ. ועיין באחרונים על המקום.
- אם מעכב השיעור הזה עיין מנ"ח ועורך לנר ורש"ש.
- בגמ' דף מג: איתא מדוע בזמן הזה שחל שביעי בשבת, מדוע לא דוחה שבת כמו שבמקדש היה דוחה שבת ולא היתה גזירה כך גם היום ידחה? ור' יוסף מיישב דילמא מצות ערבה בזקיפה, וא"כ היום אי אפשר לעשות זכר למקדש שהרי אין את המזבח כדי לזקוף, ולכן לא דוחה שבת. ובגמ' בהמשך נאמרו ישנן אחרים מדוע היום שחל שביעי בשבת ערבה לא דוחה שבת. ועכ"פ מבואר דנחלקו אי ערבה בזקיפה לחוד או גם בנטילה. ויש לעיין דמשמע מדברי ר' יוסף דכל מה שבא לישב שאם חל שביעי בשבת לא דוחה שבת, אבל אם חל שביעי ביום חול עושים בשביעי זכר למקדש. כמבואר דהוו מנהג נביאים או יסוד נביאים.

ולכאורה יקשה כנ"ל דלא שייך כלל זכר שהרי במקדש היה בזקיפה ועכשיו בנטילה וצ"ב.

וכן קשה קושיה הנ"ל, דמציונו בדעת ר"יו שסובר שערבה בזקיפה בלחוד ובכל אופן חזינן שסובר שערבה יסוד נביאים ויקשה דבמה דבמקדש היה בזקיפה בלחוד מה שייך לעשות זכר היום. ואפשר לדחוק דשייך זכר למקדש אפילו שלא דומה ממש כדי לדחות שבת שם צריך שיהא דומה ממש.

- והייבים לומר דהיתה מצות זקיפה שהרי משנה מפורשת שזוקפים את הערבה וכל הגידון אם היה **גם** נטילה, וכ"כ בריטב"א.
- ראיתי מי שכתב שהרמב"ם לא כתב דין חובטים בקרקע בזמן בית המקדש, אמנם בבריתא איתא חיבוט ערבה בזמן בית המקדש והרמב"ם כתב שבוזמן הזה חובטין א"כ מוכח שגם במקדש היו חובטין. ועוד דאם לא היה במקדש מה שייך זכר למקדש ועכ" גם במקדש היו חובטין.
- ויש לברר מה המקור להקפה במצות לולב והניחא אי ההקפה בערבה צ"ל דהא הלמ"מ גם ההקפה אבל אי בלולב היכן נאמרה הקפה במצוה של לולב. וצ"ל דחיוב לולב נלמד **משמחתכם** לפני ה'... והקפה ענינו שמחה וכ"כ בגר"א.
- המחבר סימן תר"ס פסק שהיום שמקיפין גם מי שאין לו לולב יכול להקיף.
- והרמ"א פסק שרק מי שיש לו לולב יקיף, ומסביר הגר"א דהרמ"א סבר כתשובת רש"י דהקפה עם לולב, ולמי שאין לו לולב שלא יקיף. והמחבר פסק שבזמן בית המקדש מקיפין בערבה, וא"כ אע"פ שלא עושים זכר לערבה רק ביום השביעי אבל הקפות עושים כל השבעה ימים זכר למה שהקיפו בערבה, וגם מי שאין לו לולב יכול להקיף בלי לולב, וכך מפרש הגר"א בדעת השו"ע.
- וצ"ל** דבזמן בית המקדש למ"ד שמקיפים בערבה לא חייבים ערבה אלא כולם מקיפין, גם מי שאין לו ערבה, דאי נימא דאז צריך להקיף דוקא בערבה א"כ מה שייך "זכר" להקף של הערבה בלי לקחת ערבה. ולפי"ז יצא חידוש גדול שבמקדש גם מי שאין לו ערבה מקיף וזה תימה דאין שייך למצות ערבה?

אמנם בגר"א סעיף ג' מבואר דלמ"ד שמקיפין בערבה שעושין זכר למקדש לא צריך אותו דבר כמו במקדש ממש וא"כ דוקא היום זכר למקדש שייך להקיף לחוד אבל בבית המקדש הקפה דוקא בערבה.

מצות ערבה במקדש | הרב שלמה אברהם

שיטת הריטב"א הרמב"ם וכן בר"ן שהחובה לא רק על הכהנים אלא חיוב נטילה על כל ישראל שנמצאים במקדש. והקפה שיטת הריטב"א דישראלים כיון שלא יכולים להקיף משום שאסור להכנס בין האולם ולמזבח אז החובה עליהם רק נטילה ולא הקפה⁴⁰.

אמנם רי"צ גאות כתב שיכולים להכנס ישראלים ולהקיף דהוו צורך מצוה⁴¹.

ז למאי דקימ"ל דמצוה ערבה בנטילה (ובהקפה לחלק מהשיטות) ובזקיפה, מה היו עושים קודם. ברש"י מג: ד"ה והביאום מבואר דהוו נוטלים מנענעים ומקיפין הכהנים ואח"כ זוקפין.

וכן מבואר בתוס' דף מה ד"ה שהקיפו את המזבח ואח"כ זקפו⁴².

אמנם ברמב"ם מבואר שקודם היו זוקפין, ואח"כ העם היו באים ונוטלין וחובטין בקרקע. ולכאורה כשיטת הרמב"ם נראה בסדר המשנה, שכתוב קודם שזקפו את הערבות, ואח"כ איתא כל יום מקיפין את המזבח⁴³.

ח מתי קימו את מצות ערבה אחרי התמיד של שחר או אחרי המוספין, יש סוברים⁴⁴ שאת ההקפה (עכ"פ ההקפה) קימו אחרי מוסף שהרי כתוב בשעת פטירתו אומריו וכו'. ויש אומרים⁴⁵ שאחרי תמיד של שחר.

ט מבואר במשנה שמצוות ערבה במקדש נוהגת בכל ימי החג, אמנם יש חילוק בדבר דאם היה חל שביעי של החג בשבת אז מצות ערבה מתקימת גם בשבת, אבל אם היה יוצא שאר ימי החג בשבת מצות ערבה לא היתה דוחה שבת ולא קימו מצות ערבה במקדש בשבת. ובגמ' מבואר דהסיבה שערבה דוחה שבת בשביעי, היינו כדי לפרסמה שהיא מן התורה, והפרסום נעשה ע"י שדוחה שבת ועי"כ יאמרו דהוו מצוה דאורייתא.

ועוד מבואר בגמ' דבערבה גם אין כ"כ⁴⁶ חשש לגזור שמא יעבירונו ד"א ברה"ר משום שערבה שלוחי בי"ד מיתי לה⁴⁷, ומתרי טעמי⁴⁸ הנ"ל רבנן לא גזרו שלא יקחו ערבה בשבת שחל בשביעי.

יא בגמ' מבואר דנחלקו בזמן הזה ערבה יסוד נביאים או מנהג נביאים והנפק"מ כלפי הברכה ומתבאר דבזמן המקדש היה ברכה על מצות ערבה⁴⁹. ויש לברר מה נוסח הברכה. וגם יש לברר אם ברכו על כל חלק מחלקי המצוה דהיינו על ברכה על הנטילה וברכה על הזקיפה, או דילמא היתה רק ברכה אחת על כל חלקי המצוה.

יב מצות ערבה נוהגת במקדש שכך נאמרה הלמ"מ ויש לעיין לרמב"ם⁵⁰ שסובר שכל ירושלים נקראת מקדש ולכן לולב לרמב"ם ניטל בכל ירושלים כל ז' ימים, א"כ גם חיוב ערבה יאה גם על כל יושבי ירושלים (עכ"פ בנטילה דאי אפשר בזקיפה או בהקפה), או דילמא דדוקא לולב דכתיב ושמחתם לפני ה' וסובר שכל ירושלים חשיב לפני ה' אבל ערבה במקדש דוקא, וצריך ביורו.

יג בשעת זקיפה הערבה היו תוקעין מרעין ותוקעין, כך פסק הרמב"ם. וכך מבואר במשנה אחרי הזקיפה תקעו והריעו ותקעו, אמנם המאיירי מפרש דקאי על המשך המשנה דכל יום היו מקיפין את המזבח פעם אחת וכו', ולפי המאיירי מתבאר דהיו תוקעין בזמן ההקפה ולא בזקיפה⁵¹. ולפי ההמבואר לעיל אות ד' ה' דנחלקו הפוסקים במה היתה ההקפה בערבה או בלולב, א"כ למאיירי דהתקיעה היתה בזמן ההקפה, א"כ או בזמן ההקפה בערבה או בהקפה בלולב.

יד צורת ההקפה שהיו מקיפין את המזבח הינו כל פינות שאתה פונה לא יהו אלא לימין ופונה מצפון לדרום כמבואר בכמה מקומות בש"ס ביומא בזבחים בהקפת המזבח. ופניו כלפי המזבח שאז כל זמן הליכתו פונה לכיון ימין כמבואר ברש"י זבחים סב:.⁵²

- רש"י מג: ד"ה שלוחי בי"ד מייית לה וכו' ולמחרת אינה מצוה לכל אדם אלא **כהנים** מקיפין.
- רש"י** מג: והביאום רש"י מד. מי אמרה בנטילה ותהא חובת **הכהנים** לצאת.
- תוס'** מג: ד"ה שלוחי בי"ד וכו' אלא הכהנים מקיפין את המזבח. תוס' מד. ד"ה אמר ליה.
- ויש לעיין אמאי לא יעשו הקפה היכן שיכולים והיינו רק חצי הקפה. וצ"ל דהקפה היינו הקפה שלמה ולא חצי.
- ולכאורה יש להקשות שהרי בגמ' דף מד. ר"ל אמר שבעלי מומין נכנסין כדי להקיף, ור"יו הקשה דילמא כזקיפה וא"כ כהן אחד זוקף את הכל, ועוד דילמא בתמימים ולא בבעלי מומין.
- מבואר** דנחלקו ר"יו ור"ל בבעלי מומין אם נכנסין להקיף, ואם פוסקים כמו ר"יו (כמו בדרך כלל) יקשה איך פסק שישראל יכנס, והרי אפילו בעלי מומין לא נכנסים, וא"כ כ"ש ישראל שלא יכנסו וצ"ב. ועיין ברבינו מנחם על הרמב"ם שעמד בה.
- רש"י ותוס' כאן אווחים שההקפה עושים עם ערבה וגם לחולקים (תשובת רש"י, ר"ן, ורמב"ם) אבל אפשר להוכיח מהכא מה הסדר הדברים.
- וכ"כ בתוי"ט שיש מחלוקת בדבר ועיין בערוך לנר דף מה. תוס' ד"ה זוקפין שכתב שאין מחלוקת בדבר עי"י"ש.
- ב"ח סימן תר"ם.
- ביכורי יעקב עיי"ש בחשבון הסוגיא.
- כתבנו דאין חשש כ"כ משום שבגמ' מתבאר דגם למסקנה שלא שייך גזירה דרבה, צריך טעם שלפרסם שהיא מן התורה. ולכאורה הפרסום בגלל שיש חשש חילול שבת ואם אין חשש כלל א"כ מה הפרסום.
- ביאור הדבר מדוע ששלוחי בי"ד מייית לה אין חשש שמא יעביירונו נחלקו רש"י והריטב"א. ברש"י פירש שהשלוחים הם המביאים והנוטלין זה הכהנים, וכנהנים וזיזין הן ואין חשש לטלטול ד"א ברה"ר, ובריטב"א ובר"ן פירשו דשלוחי בי"ד מיתי לה ואח"כ נוטלין את הערבה בפני בי"ד אז אימת בי"ד עליהם ואין חשש שמא יעביירונו ד"א ברה"ר.
- וכך מתבאר בהמשך הגמ' שאומרת למה לא ידחה שבת ביום הראשון ומישבת דלא מוכחא מילתא, וברש"י דלא מתפרסם שבגלל שערבה מה"ת, וכ"כ במהרש"א וכן בלחם משנה.
- אמנם עיין בפירוש המשניות לרמב"ם שמבואר מדבריו דאפילו שערבה הלמ"מ במקדש אבל הוו מנהג נביאים ולא מברכים עליו וצ"ב.
- היינו לשיטות שכך סוברות ברמב"ם הינו הביכורי יעקב ועוד.
- ידוע דברי הגר"א סימן תר"ם על דברי הרמ"א שאבל לא יקיף, וכתב משום דהוו שמחה ולכך לא יקיף, ומציין שתוס' כתבו שתקעו והריעו ותקעו משום שמחה. וכתב דהיינו בשעת ההקפה, וחזינן דפריש את דברי תוס' כמאיירי דהתקיעה קאי על ההקפה, וממילא חזינן מהכא דההקפה הוו שמחה. אבל למבואר לפי הרמב"ם דקאי על הזקיפה אין הוכחה שההקפה הוו שמחה.
- עיין בספר באר שבע סוטה טו שמוכיו כך מרש"י זבחים סב.

קשה עלי פרידתכם'

ברש"י ממדרש (ויקרא כג לו): **'עצרת היא - עצרתי אתכם אצלי, כמלך שזימן את בניו לסעודה לכן וכך ימים, כיון שהגיע זמן להיפטר אמר: בני בבקשה מכם עכבו עמי עוד יום אחד, קשה עלי פרידתכם'.** (עי' סוכה נה: ופסיקתא דר"כ כח טו).

ובחזקונו של האריך יותר: 'משל למלך שבאו בניו להקביל פניו פעם ראשונה, א"ל מתי תחזרו לי א"ל לני יום, פטרם לשלום. שניה א"ל מתי תחזרו, א"ל לני חדשים, פטרם לשלום. בשלישית א"ל לא נוכל לחזור עד לאחר ז' חדשים. א"ל א"כ בבקשה מכם תתעכבו עמי עוד יום אחד, **כדי שאשבע בראיתכם**, מאחר שתאחרו כ"כ. לפיכך אין עצרת לישראל בפסח, לפי שחזרין בשבועות, ולא בשבועות לפי שחזרין בסוכות, אבל בסוכות שאין חזרין עד פסח, הקב"ה מעצור יום אחד'.

קדושת שמיני עצרת - חדותא דמלכא'

בזוה"ק (אמור קד:): **'וביום חדותא דמלכא** כולם מתאספים אצלו. ועוד שם (צו לב): **'שמע עתידים ומזמנים הם להשתעשע עם המלך, ליטול ממנו ברכות'.** וביותר כתב (ויגש רח): **'ולא עמד איש אתו בזמנא דקב"ה אתי לאזדוגא כבנס"י, בהתודע יוסף אל אחיו בזמנא דקב"ה מתחבר בהו בישראל כו', בגין כך ביום השמ"ע תהיה לכם, דהא בזמנא דא איהו קב"ה בלחודי בחבורא חדא עם ישראל'.** וכן בכתבי האר"י (שער הכוונות ר"ה א): **'ר"ה הוא בחינת שמאלו תחת לראשי עד יו"כ כו', ובחג הסוכות הוא בחינת וימינו תחבקני, וביום שמ"ע אז הוא זוג ממש'.**

וברמב"ם (אמור כג מ): **'אבל בשמיני אינו צריך (אתרוג) כי הוא עצמו הדר'.** וכתב הגר"א (ת"ז כט): **'כל חגין מסבבין ומשקין לשמ"ע, וז"ש רגל בפני עצמו, כמו מרכז בתוך העיגול'.** ועוד כתב (ש"ה"ש א ד): **'משכני אחרין הוא נגד שמ"ע שהוא לישראל לבדו'.** ובדרשות חת"ס (סוכות תקפא): **'אבל שמיני איהו גופא הנקודה קדושה העליונה מכל הקדושות אף מקדושת יו"כ'.**

שמיני עצרת דוגמת עולם הבא

כתב רבינו ירוחם (נתיב ה ח"ד): **'יום עצרת של סוכות שהוא ח' הבא אחר הערבה שהוא בשמיני, הם רגזו לעוה"ב וליוכל הגדול'.** וכן מהגר"א (תוס' מע"ר סו): **'ע"פ הסוד יום קדוש ושמחה כו', אשר לא כן יום שמ"ע שהוא דוגמת עוה"ב לעתיד, שלא יתערב זר בשמחתנו'.** וכן בש"ך (פנחס כט יא): **'זהו ביום השמ"ע תהיה לכם, שהכל עצור ומוכן לכם, לפי שהוא עוה"ב, שהיא שמינית שהיא הבינה'.**

ובעל העקידה כתב (עקידת יצחק דברים שער קב וילך): **'אמנם שמ"ע שהוא יום אחד, גם הוא מיוחד בקרבנותיו פר אחד איל אחד כבש אחד, ירמוז לקבלת עו"מ מצד יחוסו הקדמון, כי ענין קדמותו אינו רק שהוא האחד הפשוט בהחלט מכל הצדדים, אשר על הכת הזה נאמר בסוף הת' לאות 'ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד'.**

עד שמיני עצרת התשובה מועילה

בזוה"ק (ויחי רכ): **'יו"כ יום של תשובה, ואם שב מחטאיו כראוי טוב כו'. ואם לא עשה תשובה כראוי תולין לו עד היום האחרון שהוא שמ"ע, ואם עושה תשובה במלה לפני ה' קורעין לו הפיתקין'.**

וביאר האר"י (פעי"ח לולב ד): **'חותם זה הוא מתחיל להעשות מלה הוש"ר, ולכן בליל הוש"ר הוא זמן התמימה של העולם לבנ"א אם לחיים אם למוות, כנזכר בהר"ה כו'. והנה סוד הדין הזה הוא סוד מסירת הפתקים ביד השלוחים, אבל עכ"ז לא ניתן רשות בידם לפעול הדין כשנמסרים הפתקים ההם רק עד יום שמ"ע, כי הדבר תלוי תוך הזמן הזה שאם יחזור בתשובה יחזרו ליקרע הפתקים כו'. אחר שנמסרו הפיתקין ליל הוש"ר, הדבר תלוי עד יום שמ"ע אם יחזרו בתשובה כו', וכנזכר בספר ריקאנטי (שלח) כי נוסח הדבר באיש אחד שלא ראה צל על ראשו, וחזר והתפלל ושב בתשובה וחזר הצלם למקומו'.**

ובשפת"ח הזכיר (שמח"ת): **'שמח"ת היא סיום של ימי התשובה, וע"כ יום זה הוא מבחן לאדם אם אכן מבסס ועוצר הוא בתוכו באופן נכון את כל הקנינים הרותניים שרכש בחודש תשרי'.**

כל מה שרוצה יבקש מאיתו וינתן לו

בזוה"ק (צו לב): **'בנ"י מסיימים ביום הזה הדינים ושורים בברכות, שהרי ליום האחר שהוא שמ"ע עתידים ומזמנים הם להשתעשע עם המלך ליטול ממנו ברכות לכל ימות השנה. ובאותה השמחה לא נמצאים אצל המלך אלא אך ורק בנ"י לבדם, ומי שיושב עם המלך ביחידות, כ"מ שירצה הוא מאתו יבקש וינתן לו כו', וע"ז אמר הכתוב אהבתי אתכם אמר ה'.**

והזכיר זאת ר"ח פלאג' (מועד לכל חי כה א): **'מאד זיהר בתפלות שמ"ע לאומרם בכוונה גדולה, כי מלבד שכל תקון של הימים מיום ר"ה עד שמ"ע הוא נשלם, והכל תלוי ביום הזה. עוד בה, כי אין ככל אלו הימים יום רצון לה' לשמוע ה' תפלתו ככל מה דבעי כיום הזה כמ"ש בזוה"ר'.**

וראה גם בזה חת"ס (דדרשות סוכות תקפא): **'ע"י קיום מצות סוכה נתבטל כחו לגמרי, ואין לו כח להשטין כלל ביום אחרון של חג, שהוא ג"כ יום הדין כו', אז נתבטל כחו לגמרי ביום אחרון של חג, שמכח חדותא דמלכא בשמחת ישראל'.**

עבודת שמ"ע ושמחת תורה

כתב הספורנו (ויקרא כג לו): **'עצרת הוא ענין העצירה, הוא לא בלבד לשבות ממלאכת הדיוט, אבל היא עם זה אזהרת עמידה איזה זמן במקומות הקודש, לעבוד במקומות ההם את השכי"ת, בתורה או בתפלה או בעבודה, כענין 'ושם איש מעבדי שאול נעצר לפני ה' ביום ההוא' כו', הוא קודש להיות יום עצרת, שיעצרו במקומות הקודש, ותהיה שמחתו שמחה של תורה ומעש"ט, כאמרו ישמח ישראל בעושי'.**

והנצי"ב כתב (העמ"ד במדבר כט לה): **'משמעות עצרת לפי הפשט, שהיא עצור לפני ה' להשריש בלבנו תכלית היותו ביום-לשמוע הרבה תורה ומוסר כל שבעה'.**

וכתבו על הגר"א (מעשה רב רלג): **'הגאון היה שמח מאד בחג הסוכות, וביותר בשמ"ע, כי הוא יותר יום שמחה מכל ימי החג ע"פ הסוד, ואומרים פיוטים ברנה וקול זמרה'.** ובשם הגר"ס אמרו (שפת"ח שמח"ת): **'מה שהסכל אינו משיג ביו"כ בנעילה, זוכה החכם בשמח"ת מתוך שמחה'.**

ועוד זאת כתב השס"א על ענין השמחה עם התורה (סוכות תרלה): **'ומה שעושים שמח"ת עתה, לפי פשוטו כי עתה אין לנו שמחת החג וניסוך המים, ואין לנו שיור רק התורה. ובאמת בתורה יש לכל זאת, כמ"ש 'זאת תורת המנחה חטאת' ודרשו חז"ל 'כל העוסק בתורה' כו', ולכן בכח התורה יכולין לעורר כל שמחת החג, וזהו ג"כ סימן שלבנ"י נשאר השמחה לעולם ולאומות היה רק לשעה, וכן אמרו חז"ל כי האומות אבדו בחורבן ביהמ"ק יות'.**

מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים'

יש ליתן טעם לדבר ע"פ מה דא"י ברמ"ע (חקור דין ח"ב כז) שלשון חג מורה על חוגה ועיגול הסובב על איזה מרכז, כמו שאר יו"ט שכולם סובבים על נקודת שמ"ע, אבל שמיני איהו גופא הנקודה קדושה העליונה מכל הקדושות אפילו מקדושת יו"כ, ולא שייך מקדושת חג. ובאמת עיקר קדושתו הוא היפוך של יו"כ, דיו"כ הוא ע"י עינוי נפש, וקדושת שמיני ע"י שמחה. וזה נקרא מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים, כי אהבת ה' ע"י עינוי כיו"כ למטה ממדרגת אהבת שמ"ע שהיא ע"י שמחה, ויום השמיני הוא בעצמו כמו יו"כ, לכן שווין בקרבן מוסף כמו יו"כ, ואפ"ה קדושתו יותר מיו"כ ע"י שמחה חדותא דמלכא עם ישראל. לכן שאר יו"ט שקדושתן עומד על איזה דבר מצוה, שחיתס קרבן פסח, שתי הלחם בעצרת, שופר בר"ה, עינוי נפש ביו"כ, ונטילת לולב בחג, ועיקר מצותן אינו אלא ביום, גם שמחתן אינו אלא ביום. אבל קדושת שמיני שאינו אלא ע"י שמחת האדם שמתענג על ה' וחדותו ית', ואינו עומד על מצוה מיוחדת, ע"כ גם לילה אתרבי לשמחה' (דדרשות חת"ס סוכות תקפא)

במה שהביאו להקשות כיצד הבבליים היו מתלשים בשערו של האיש עיתי ביו"כ, הא הוא איסור גזוז. הראני גיסי הגר"א הלוי גינואר שליט"א לשון הרא"ש (יומא פ"ז): **'והיו עושים לו כבש שהיה הולך עליו לחוץ לעזרה, מפני קלי ראש שבעם, שהיו תולשין בשערו לומר טול וצא'.**

במה שהביאו להעיר מהגר"א בפינקל, כיצד מתוודה 'על חטא שחטאנו לפניך באונס וברצון', הא אונס אינה בחרטה וקבלה לעתיד, וממילא א"צ להתוודות עליה. שמא אפ"ל הכוונה בזה לפי דעת האגודה (גיטין פ"ד קלב) דאונס ביום אחרון אינו אונס (הובא ברמ"א יו"ד סי' רלב ב). וכן למ"ד דמכנים עצמו לאונס לא חשיב אונס (עי' מרדכי הל' קטנות ס' תתקמד, שהביא פלוגתת הר"י והר"ש מדרושי).

הרב מ. ט.

טנא מלא ברכות נשגר בזאת קמיה ידידינו חברי קהילתנו הק'

לרגל השמחה השרויה במועדים:

הרב **יעקב ישראל סובל** שליט"א ומשפ' ולחמיו המשגיח הגה"צ רבי **אליהו אליעזר דסלר** שליט"א ומשפ' לרגל הולדת הבת - הנכדה תחי'

הרב **חיים דיקמן** שליט"א ומשפ' לרגל הכנס נכדם הבה"ח **אלחנן ב"ר ישראל** נ"י לעול תומ"צ

חפצא דמצוות סוכה - צילא דמיהמנותא

המשך מעמ' ד'

עשיית הסוכה, וכבר מטו בי מדרשא בעיקר החיוב ומקורו בדברי הראשונים והוא דעי' בספר שערי שמחה להר"ץ גיאות הל' סוכה ז"ל **ונשאל מרב הא"י נהגו לעשות סוכה בבית הכנסת מי שאין לו מקום לעשות סוכה או מי שאין ידו משגת או שלא ה' לו לעשותה נכנס ויושב בה ויוצא בה יד"ח ומברך או לא והשיב הלא אתה יודע שחייב אדם לישב בסוכה כל ז' כעין תדורו היוכל לדור בבית הכנסת ולאכל ולישן שם ודאי נכנס ויושב בה מברך אבל כל ידי חובה לא יצא וכי' עכ"ל.**

ולכאורה הדברים צ"ב דמשמע דמשום דלא יוכל לדור ולישן בבית הכנסת מהאי טעמא כל ידי חובה לא יצא אבל מ"מ נכנס ויושב בה ומברך, וקשה דאם מותר לו לאכול שם ולברך אקב"ו וכע"ז גם בלשון השאילתות (קסט) **'דמחייבין דבית ישראל למעבד מטללתא ומייתב בה שבעה יומי דכתיב חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים וכתיב בסוכות תשב שבעת ימים עכ"ל,** לישב בסוכה א"כ מה עוד חסר לו דאמר' דכל ידי חובה לא יצא אך אי נימא דמלבד עצם קיום מצות סוכה והאיסור לאכול ולישן חוץ לסוכה איכא עוד דינא של סוכה שבעה שצריך שתהא סוכתו דירתו כל שבעה לפי"ז י"ל דהן הן דברי הגאון דהלא איכא עוד דינא בסוכה שתהא דירתו שם כל שבעה ימים מקרא 'דתשבו כעין תדורו' וד"ז הלא לא יוכל להתקיים בסוכה של בית הכנסת דאין אדם יכול לדור ולאכל ולישן שם, האמנם דע"פ סוכה היא ומקיים בה מצות סוכה ולא חשיב אולם חוץ לסוכה ושפיר מברך על ישיבתו ג"כ אבל מ"מ כל ידי חובתו לא יצא כי חסר לו הסוכה הקיום דין של סוכה שבעה הנלמד מתשבו כעין תדורו.

ולפי הנ"ל זה גופא הביאנו בזה דיש חיוב מיוחד לעשות את הצילא דמהימנותא עצמו ועל כן מכיון שיש חיוב מיוחד לעשות את הצילא דמהימנותא עצמו כן על כן יש חיוב מיוחד לעשות כן.

ולפי זה אפשר להוסיף דבר נפלא: הנה מצינו בגמ' דיש לימוד מיוחד **'כל האזרח בישראל'** לרבות את הגרים, ולכאורה הוא פלא מאי טעמא באו לרבות את הגרים, והא מאי טעמא שגרים לא יהיו חייבים במצוות סוכה, והביאור בזה הוא על פי הנ"ל שכיון שחפצא דמצוות סוכה הוא להיות בצילא דמהימנותא ואינו מצווה גרידא, ע"כ ס"ד דאין יכולת לגרים שהם לא מזרע אברהם לישב בצילא דמהימנותא ועל כן לא יהיה להם חיוב דהרי זה גופא החפצא של המצווה, ועל זה קמ"ל דאעפ"כ יש חיוב גם על גרים, (ובזה יש לדון טובא האם הוא חיוב חיצוני או שהוא מעצם גדר מצוות סוכה).

בשנה שעברה חולו הלוואות גדולות עבור בני הקהילה

השנה זה תלוי בר!!!!

אם יש לך כסף ששוכב בצד או הפקדה אפילו לזמן קצר

פנה עכשיו אל הרב יעקב ישראל שניידר או הרב שמואל קארפ

ותזכה במצווה גדולה 'אם כסף תלווה את עמי'

וזכות זו תעמוד לכם בזה ובבא